

[Lis Groes.]

Nationers generalforsamling, anmodet om orlov på grund af midlertidig varetagelse af offentligt hverv.

Folketingsmand Søgaard har således anmodet om orlov i skrivelse af 22. f. m., folketingsmand Per Møller har i skrivelse af 14. f. m. anmodet om orlov fra den 4. d. m., for folketingsmand Knud Bro har folketingsmand Poul Sørensen anmodet om orlov i skrivelse af 2. d. m., og endelig har folketingsmand Skræppenborg-Nielsen i skrivelse af 21. f. m. anmodet om orlov fra den 1. oktober d. å.

I sit møde i går vedtog folketingsrådet at meddele de nævnte folketingsmænd orlov, således at orloven af praktiske grunde i hvert enkelt tilfælde får gyldighed fra og med i dag, og samtidig vedtog tinget at indkalde stedfortræderen for hver af de pågældende som midlertidigt medlem.

For socialdemokratiet i Odense amtskreds, hvor hr. Søgaard er valgt, er 1. stedfortræder elektriker Robert Dalskov Andersen, der i skrivelse af 4. d. m. har erklæret sig villig til at indtræde som midlertidigt medlem af folketingsrådet i anledning af hr. Søgaards orlov.

For venstre i østre storkreds, hvor hr. Per Møller er valgt, er 1. stedfortræder fru Marie Louise Truels-Christensen, der ligeledes har meddelt, at hun er villig til at indtræde som midlertidigt medlem i anledning af hr. Per Møllers orlov.

For det konservative folkeparti i Svendborg amtskreds, hvor hr. Knud Bro er valgt, er 1. stedfortræder sekretær Erik Kjær Poulsen, der imidlertid har meddelt, at han i det foreliggende tilfælde ikke ønsker at indtræde som midlertidigt medlem. 2. stedfortræder er fru Kirsten Gersbo, der herefter har erklæret sig villig til at indtræde som midlertidigt medlem i anledning af hr. Knud Bros orlov.

For socialistisk folkeparti i Odense amtskreds, hvor hr. Skræppenborg-Nielsen er valgt, er 1. stedfortræder murerarbejdsmand Alfred Andersen, der ligeledes har erklæret sig villig til at indtræde som midlertidigt medlem i anledning af hr. Skræppenborg-Nielsens orlov.

Udvalget til valgs prøvelse har herefter holdt møde, og efter at have gennemgået den af indenrigsministeriet i medfør af

valglovens § 50 udarbejdede stedfortræderliste og de øvrige dokumenter indstiller udvalget enstemmigt, at elektriker Robert Dalskov Andersen, fru Marie Louise Truels-Christensen, fru Kirsten Gersbo og murerarbejdsmand Alfred Andersen godkendes som midlertidige medlemmer af folketingsrådet fra og med den 5. oktober 1967.

Hermed sluttede forhandlingen.

Udvalgets indstilling om godkendelse af elektriker Robert Dalskov Andersen som midlertidigt medlem af folketingsrådet fra og med den 5. oktober 1967

vedtoges enstemmigt med 122 stemmer.

Udvalgets indstilling om godkendelse af fru Marie-Louise Truels-Christensen som midlertidigt medlem af folketingsrådet fra og med den 5. oktober 1967

vedtoges enstemmigt med 124 stemmer.

Udvalgets indstilling om godkendelse af fru Kirsten Gersbo som midlertidigt medlem af folketingsrådet fra og med den 5. oktober 1967

vedtoges enstemmigt med 125 stemmer.

Udvalgets indstilling om godkendelse af murerarbejdsmand Alfred Andersen som midlertidigt medlem af folketingsrådet fra og med den 5. oktober 1967

vedtoges enstemmigt med 128 stemmer.

Den eneste sag på dagsordenen var:

Forhandling om statsministerens redegørelse ved folketingsrådets åbning.

(Redegørelsen findes i tidenden sp. 1 og 19).

Per Hækkerup: Det er med tilfredshed, man kan konstatere, at der ikke, sådan som det har været antydnet i de senere dage fra forskellig side, er nogen usikkerhed og uklarhed om regeringens udenrigspolitik. Vi er enige med statsministeren og regeringen i formuleringen om afspændingspolitikken. Det må fortsat være et hovedformål for Danmark at søge afspændingen befordret så langt, som vi har mulighed for det. Det må være den politik, vi skal søge gennemført inden for De Forenede Na-

[Per Hækkerup.]

tioner, og jeg kan sige, at vi er også enige med statsministeren i, at denne politik må søges gennemført inden for NATO.

I den forbindelse vil jeg gerne understrege, at efter min opfattelse er NATO, sådan som vi hele tiden har kendt det og må regne med at det må fortsætte, en forudsætning for afspændingspolitikens muligheder. I kraft af NATO er der etableret en balance i magtpolitisk henseende, som ikke blot er grundlaget for, at freden har kunnet opretholdes i verden, men desuden er grundlaget for, at den tidligere kolde krigs atmosfære i stigende grad har kunnet afløses af en afspændingspolitik. De, der virkelig ønsker en sådan afspænding, må forstå, at forudsætningen for den er, at balancen mellem magterne ikke brydes. En ændring af magtbalancen ville øjeblikkelig standse enhver mulighed for afspænding.

Jeg er naturligvis fuldstændig klar over, at Vietnamkrigen i den henseende betyder en belastning for mulighederne for en afspændingspolitik, og kan også derfor give helt tilslutning til regeringens standpunkttagen i Vietnamspørgsmålet.

Jeg vil også gerne udtrykke tilfredshed med den formulering, statsministeren har givet Danmarks politik i sikkerhedsspørgsmålet. Det siges meget kort i statsministerens tale, at Danmarks sikkerhedspolitik er uændret. Selv om problemet om en fremtidig stillingtagen til vort medlemskab af NATO fortsat ikke kan siges at være et aktuelt spørgsmål, vil jeg gerne understrege det grundsynspunkt, som vi hele tiden har anlagt fra socialdemokratiets side, at såfremt der ikke sker en fundamental ændring i den internationale situation, vil Danmarks sikkerhed være bedst varetaget ved opretholdelsen af NATO og ved Danmarks medlemskab af NATO.

Med hensyn til markedspolitikken er vi også tilfreds med, at denne politik ligger fast. Folketinget har jo adskillige gange givet udtryk for, at det er Danmarks politik

at tilstræbe et bredt europæisk samarbejde. Dette ønske har senest fundet udtryk i beslutningen om, at Danmark genopliver sin ansøgning til fællesmarkedet om forhandling om medlemskab.

Vi har med interesse afventet, hvorledes man i fællesmarkedskommissionen ville bedømme de ansøgninger om medlemskab, som er indleveret fra britisk, norsk, irsk og dansk side, og den svenske henvendelse om tilknytning til fællesmarkedet. Endnu er fællesmarkedskommissionens beretning ikke offentliggjort, men centrale dele af den har dog været meddelt i pressen.

På baggrund af de forventninger, vi på forhånd havde, må jeg sige, at jeg føler mig noget skuffet over beretningens indhold. Vi kan vel med tilfredshed konstatere, at kommissionen klart går ind for en samtidig optagelse af de lande, der har søgt om medlemskab; det er vel naturligt i betragtning af, at optagelse af nye medlemmer kræver en vedtagelse i alle de eksisterende medlemslandes parlamenter, og i betragtning af, at det kræver en ændring af fællesmarkedstraktaten med hensyn til repræsentation i kommissionen, ministerrådet og det europæiske parlament.

Jeg har med interesse bemærket mig det offentliggjorte om kommissionens synspunkt med hensyn til tilpasningen af den britiske landbrugspolitik til fællesmarkedets landbrugspolitik.

Der er grund til at understrege det ønske, vi hele tiden har fremholdt fra dansk side om, at Danmark må blive delagtig i de forhandlinger, der føres mellem fællesmarkedet og Storbritannien, specielt omkring landbrugsproblemerne. Dette ønske er ikke blot et udtryk for en dansk interesse, det er også udsprunget af den kendsgerning, at England er Europas største importør af landbrugsvarer og Danmark er Europas største eksportør af landbrugsvarer. Det vil vel være rimeligt, når man skal føre forhandlinger om en tilpasning af den britiske landbrugspolitik til fællesmarkedet, ikke blot at interessere sig for importør-

[Per Hækkerup.]

landets problemer, men også medtage eksportørlandets problemer. Vi håber derfor, at forhandlingerne i hvert fald på landbrugsområdet ikke bliver specielle britiske forhandlinger med fællesmarkedet, men trekanterede forhandlinger, omfattende også Danmark.

I forbindelse med markedspolitikken vil jeg nævne, at man nogle steder herhjemme åbenbart har fået en bemærkning; jeg har fremsat i Strasbourg, lidt forkert i halsen. På Europarådets møde havde jeg, som var rapportør for den økonomiske komité, redegjort for udviklingen inden for fællesmarkedet i de sidste 10 år. I den efterfølgende diskussion var der et britisk medlem af forsamlingen, som — jeg synes lidt nonchalant — gav udtryk for, at man ikke skulle hæfte sig alt for stærkt ved spørgsmålet om samtidighed i indtræden i fællesmarkedet, men at det kunne være, at England kunne komme ind om 4 år, Danmark måske om 6 år og de andre lande lidt senere. Det argumenterede jeg imod, idet jeg fastholdt vort ønske om samtidighed og tilføjede, at hvis man nu endelig fra britisk side mente, at der skulle være forskel, så kunne man jo også godt tænke sig den situation, at det var Danmark, der kom ind 2 år før Storbritannien. Denne bemærkning har man nogle steder åbenbart opfattet som en tilkendegivelse fra min side af en anden holdning til indmeldelses-spørgsmålet end den fastlagte. Denne misforståelse må skyldes, at referatet fra Strasbourg har været for kortfattet genlivet.

Jeg vil gerne understrege det, statsministeren sagde med hensyn til det nordiske samarbejde. Når statsministeren i sine indledende bemærkninger siger:

„Danmark bidrager aktivt til disse mål i nært samarbejde med de nordiske lande, der for os er det naturlige udgangspunkt i enhver udenrigspolitisk vurdering“,

kan jeg erklære mig fuldstændig enig. Vi må hver eneste gang, vi skal tage stilling til et udenrigspolitisk spørgsmål, overveje, hvorledes det påvirker de andre nordiske lande, og hvorledes deres stilling er, og vi må til enhver tid forsøge, om vi kan få

koordineret de nordiske landes stilling til de forskellige udenrigspolitiske spørgsmål.

Jeg deler statsministerens glæde over, at det under Kennedyrundeforhandlingerne var muligt at foretage en fælles nordisk indstilling og en fælles nordisk forhandling med én forhandlingsdelegation. Jeg er ikke i tvivl om, at vi herigennem opnåede bedre resultater, end vi ville have opnået, hvis hvert land for sig havde forhandlet i Kennedyrunden.

Det problem, der nu melder sig, når vi drøfter markedsspørgsmålet, må være, om det vil være muligt på tilsvarende måde for de 3 lande, der har søgt om medlemskab i eller tilknytning til fællesmarkedet, Norge, Sverige og Danmark, at foretage en fælles forhandling. Jeg tror nok, man må indstille sig på, at i betragtning af, at både Norge og Sverige har opstillet visse forudsætninger for deres medlemskab, vil det være nødvendigt, at de to lande hver for sig får afklaret deres forudsætninger for optagelse i fællesmarkedet. Jeg tænker her på den svenske neutralitetspolitik og den betydning, det eventuelt kan have for Sveriges form for tilknytning til fællesmarkedet, og jeg tænker på de særlige forudsætninger, Norge har opstillet med hensyn til fiskeripolitik m. m. Først når en sådan afklaring er sket, kan der eventuelt blive tale om, at de nordiske lande kan føre en fælles forhandling med fællesmarkedet.

I første omgang mener jeg altså ikke, at man kan nå frem til at føre fælles forhandlinger. Det er muligt, at man kan gøre det i slutrunden. Jeg anser det imidlertid under alle omstændigheder for særdeles betydningsfuldt, at de nordiske lande, sådan som det hidtil har været tilfældet, holder en meget intim kontakt med hinanden under forhandlingsforløbet.

Jeg vil også mene, at vi i Nordisk Råd bør tage spørgsmålet op om en harmonisering på forskellige områder af de nordiske landes lovgivning med henblik på et fremtidigt medlemskab i Fællesskabet. En sådan nordisk harmonisering skulle gøre tilpasningen lettere, når forhandlingerne føres med fællesmarkedet, og ville, hvis man tænker sig den situation, at forhandlingerne med fællesmarkedet ikke førte til et positivt resultat, stå tilbage som et fælles

[Per Hækkerup.]

nordisk anliggende af positiv værdi. Jeg vil mene, at man bør prøve på at igangsætte et sådant arbejde mellem de nordiske regeringer.

Med hensyn til den økonomiske politik kan vi give fuld tilslutning til, at der fortsat må føres en fast finanspolitik. Det er nødvendigt at benytte finanspolitikken som det middel, vi nu engang har til vor rådighed, til sikringen af balancen i vor økonomi. Vi foretrækker at benytte finanspolitikken fremfor pengepolitikken og må derfor mene, at sådan som forudsætningen er for dansk økonomi, er det nødvendigt at føre en stram finanspolitik.

Det er vel ikke så underligt, at der i en periode som den, vi har gennemlevet i den sidste halve snes år, og som vi stadig er midt i, hvor der sker en vældig omstilling af dansk erhvervsliv fra at være overvejende landbrugspræget til i stigende grad at blive et industrielt erhvervsliv, stilles store krav til vore investeringer og dermed også sker en kraftig belastning af betalingsbalancen over for udlandet. Det er naturligt, at vi til finansiering af denne omstillingsproces i et vist omfang bliver nødt til at inddrage udenlandsk kapital, og det er vel også ganske klart, at i en sådan periode må man få en ekstraordinær stor import af maskiner, af halvfabrikata osv., der skal anvendes i opbygningen af industrien. Metoden til at forhindre, at omstillingsprocessens store importbehov giver sig udslag i et for stort underskud på betalingsbalancen, må være at holde forbruget i overensstemmelse med vore produktionsmuligheder. Vi må derfor fortsætte en fast og stram finanspolitik.

Dette har to sider: den ene er indkomstsiden for staten, det vil sige spørgsmålet om skatternes højde, den anden er udgiftssiden, det vil sige statens forskellige drifts- og anlægsudgifter. Her vil det være helt selvfølgeligt, at man, som jeg ved at finansministeren gør det, og som folketings finansudvalg gør det, meget nøje følger vor udgiftspolitik. Fra socialdemokratisk side er vi indstillet på, at der må vises tilbageholdenhed med det offentlige udgifter i denne tid. Det kan betyde, at mange foranstaltninger, som vi gerne så

gennemført, mange investeringer, som vi gerne så sat i værk, megen opbygning af forskellige institutioner må udskydes, indtil den statsfinansielle og den økonomiske situation gør det muligt.

Vi kan stadig glæde os over at have en stor beskæftigelse i Danmark. Ganske vist er der en vis arbejdsløshed forskellige steder i landet, og man vil — som det understreges i åbningstalen — fra regeringens side sætte ind for at nedbringe denne arbejdsløshed. Det må imidlertid erkendes, at selv om vi har en høj beskæftigelse, er arbejdsløsheden i år noget større, end den var på tilsvarende tidspunkter i de foregående år. Det er ikke tal, der kan siges at være virkelig foruroligende, men det er klart, at det er tal, der gør det nødvendigt, at vi alle sammen følger den økonomiske udvikling og den økonomiske politik nøje. Her må det være et fælles ønske, at vi opretholder den høje beskæftigelse. Når man tænker på de økonomisk-politiske midler, der er til rådighed, tror jeg, at de fleste vil være enige i, at den øvrige del af den økonomiske politik må indrettes efter hensynet til at opretholde den høje beskæftigelse.

I den forbindelse vil jeg gerne understrege, at her er tale om et fælles ansvar. Det er ikke blot et spørgsmål om den politik, som staten fører, som regeringen fører, som folketinget tilrettelægger; det er også et spørgsmål om den politik, som erhvervslivet, arbejdsmarkedets parter osv. fører. Her foreligger ikke blot et fælles ansvar, her foreligger også fælles muligheder for ved et fornuftigt samarbejde mellem alle de faktorer, der bestemmer den økonomiske udvikling, at sikre en fortsat høj og stabil beskæftigelse.

Man har i den offentlige debat givet udtryk for, at regeringen skulle føre en erhvervsjæntlig politik. Det har ikke været muligt, mener jeg, at påvise dette, og det ville da også være i strid både med regeringens tilkendegivelse af, hvilken politik den ønsker at føre, og med de faktiske forhold. Vi er i hvert fald fra socialdemokratiets side helt enige med regeringen i, at der naturligvis skal føres en erhvervsvenlig politik, fordi produktion, eksport og beskæftigelse er fundamentet for hele den videre økonomiske udvikling i Danmark og

[Per Hækkerup.]

dermed forudsætningen for, hvad vi i øvrigt kan gøre på det socialpolitiske, uddannelsesmæssige og andre områder.

Nu står vi ved begyndelsen af folketingsarbejdet. Efter det oplæg, statsministeren er kommet med, og efter den skriftlige redegørelse, statsministeren har givet for, hvad man fra regeringens side påtænker, må vi regne med, at folketingsåret bliver et arbejdsrigt år. På en lang række områder foreligger der forslag og kommer der til at foreligge forslag fra regeringens side til lovgivning, og sædvanen tro vil der naturligvis også komme andre forslag end dem, der stammer fra regeringen.

Jeg skal ikke på nuværende tidspunkt gå ind i en gennemgang af hele det forestående lovgivningsarbejde, men jeg vil gerne hæfte mig ved et par af de vigtigste områder, som vi kommer til at behandle i den kommende vinter.

Der er næppe tvivl om, at det vigtigste spørgsmål lovgivningsmæssigt set, som vi får til afgørelse her i folketinget, er gennemførelsen af skattereformen. Sidste folketingsår tog vi de første skridt i virkeliggørelsen af den skattereform, som alle erkender nødvendigheden af, og som de fleste sikkert også er enige om grundlaget for. Vi vedtog sidste år ikke blot moms- og en udskrivningslov, der betød en direkte lettelse af de direkte skatter for de små og mellemstore indkomster. Vi vedtog også en principbeslutning om, at fradragsreglen skulle afskaffes pr. 1. januar 1968, ligesom vi vedtog lovforslaget om kildeskatten.

Nu står vi over for at skulle fortsætte arbejdet.

I forbindelse med fradragsreglens afskaffelse står det centrale spørgsmål om udformningen af en ny skatteskala. Det har finansministeren bebudet kommer i løbet af forholdsvis kort tid, således at vi får dette til behandling her i tinget.

I forbindelse med skattefradragsreglens ophævelse rejser sig endvidere visse overgangsproblemer, som vi også med interesse afventer finansministerens udspil om.

Desuden vil vi med stor forventning se hen til finansministerens forslag til ikrafttrædelseslov for kildeskatten. Den kildeskattelov, vi vedtog sidste år, var, kan man sige, en rammelov, der fastlagde princip-

perne i store træk for kildeskatten, men vi var også under drøftelserne i kildeskatt udvalgét klar over, at en række enkeltheder måtte udskydes til behandling i det nu påbegyndte folketingsår. Det er dette, der sker i forbindelse med det lovforslag til kildeskattens ikrafttrædelse, som finansministeren har bebudet. Det vil være nødvendigt for folketinget at færdiggøre ikrafttrædelsesloven i det nu påbegyndte folketingsår, således at administrationen får det fornødne grundlag for at kunne forberede iværksættelsen af kildeskatten pr. 1. januar 1969.

Et andet område, hvor tinget utvivlsomt med stor interesse vil blive beskæftiget, er jordlovsspørgsmålet. Her har statsministeren bebudet, at vi vil få forelagt jordlovsforslagene efterhånden, som de kan udarbejdes. Vi ved, at det er et område, som er overordentlig betydningsfuldt. Den omstændighed, at jordlovene blev forkastet i 1963, betød jo ikke, at de problemer, som man søgte at løse ved hjælp af jordlovene, dermed forsvandt. Tværtimod har man vel lov at sige, at problemerne i den mellem-liggende periode er blevet skærpet, det vil sige, at der er et stærkt behov for, at vi kommer i gang på dette område, og vi kan derfor kun med tilfredshed se på, at lovforslag efterhånden vil blive fremsat.

Det drejer sig om problemer, som ikke blot er af stor interesse for alle borgere i landet, men som også er af betydning for hele tilrettelæggelsen af den fremtidige udvikling herhjemme. Det er et spørgsmål om planlægning af den fremtidige erhvervsudvikling, planlægning af den fremtidige udvikling for fritidslivets udfoldelsesmuligheder, og vi hilser derfor med tilfredshed, at dette planlægningsarbejde er blevet samlet i boligministeriet, hvor man jo i forvejen har væsentlige sider af den fremtidige udvikling til behandling.

Som jeg allerede har sagt, mener jeg ikke, det er rigtigt på nuværende tidspunkt at gå ind på den lange række af lovforslag, som vi får til behandling her i tinget, men jeg vil gerne nævne endnu et område, som efter min opfattelse er af meget central betydning. Jeg tænker her på den redegørelse, som socialministeren vil give for tankerne om en værdisikret almindelig tillægspension. Jeg har forstået, at vi får denne

[Per Hækkerup.]

redegørelse i løbet af en uges tid, og at den derefter vil blive genstand for en drøftelse her i tinget, således at vi gennem tingets drøftelser kan forberede den lovgivning, som senere må følge.

Det vil betyde, at vi kan få en afklaring af, hvorledes partierne stiller sig til de grundprincipper, regeringen har tænkt sig at lægge til grund for den fremtidige tillægs-pensionsordning. Det er min opfattelse, at her er det måske ikke så nødvendigt, at man skynder sig meget. Jeg tror, det er vigtigt, at vi forstår, at vi her står over for en af de allerstørste reformer i dansk lovgivning, og at det derfor er nok så påkrævet, at vi får en grundig gennemdrøftelse af den, når socialministeren til sin tid forelægger den. Det er jo en lovgivning, som kommer til at berøre os alle sammen og kommer til at berøre os på en meget væsentlig måde.

Sluttelig et ord om det fremtidige arbejde i folketinget. Statsministeren har i sin åbningstale givet udtryk for regeringens ønske om, at der her i folketinget kunne etableres et bredt samarbejde særlig om de mere betydningsfulde lovgivningsområder. Jeg tvivler ikke om, at denne erklæring fra statsministerens side vil blive mødt med de sædvanlige kommentarer: at dette er en selvfølge, at der ikke ligger noget særligt i den, og at det jo nu må vise sig, hvilke samarbejdsmuligheder der er. Specielt vil jeg gerne understrege, at i den diskussion, der har været ført sommeren igennem omkring det politiske arbejde, har det været fremhævet, at regeringen og socialdemokratiet måske nok gerne ville have et bredere samarbejde i gang mellem de politiske partier om visse lovgivningsanliggender, men at hverken regeringen eller socialdemokratiet havde mulighed for det, for vi var bundet af en aftale med socialistisk folkeparti. Hertil vil jeg gerne sige klart og tydeligt: det er rigtigt, at socialdemokratiet har en aftale om samarbejde med socialistisk folkeparti. Den er kendt, den er offentliggjort; enhver kan se, hvad der står i den, og enhver, der vil, kan læse, hvor langt den rækker. Den indebærer på de områder, der ikke udtrykkeligt er omtalt i den, at de to partier og regeringen vil orientere hinanden med henblik på en forberedelse af den lovgivning, der skal

finde sted. Heri ligger, at hvert parti for sig er frit stillet, og at regeringen for sit vedkommende naturligvis dermed også er frit stillet. Jeg har sagt tidligere og vil gerne gentage, at socialdemokratiet naturligvis ønsker sit program gennemført. I den udstrækning, hvori programmet bedst kan gennemføres med SF-stemmer, gør vi det; men vi ser meget gerne et bredere politisk samarbejde om virkeliggørelsen af de forskellige lovgivningsområder. Vi er frit stillet, således at vi kan forhandle med de andre partier på samme måde, som vi kan forhandle med socialistisk folkeparti.

Over for kritikken fra de borgerlige partiers side om, at vi ikke er frit stillet, har jeg og andre givet udtryk for, at hvis man mener, at vi gennem forhåndsdrøftelser skulle blive bundet af SF, vil vi erklære os villige til eventuelt at tage tilsvarende forhåndsdrøftelser med de andre partier, hvis de måtte ønske det. Jeg har med interesse konstateret, at statsministeren i sin åbningstale indbyder alle partier til en drøftelse af, på hvilken måde samarbejdet her i folketinget bedst kan praktiseres. Vi går fra socialdemokratiets side til denne forhåndsdrøftelse med et åbent sind og en bestemt vilje til at søge dette samarbejde virkeliggjort så langt, som det måtte vise sig muligt.

Hele denne diskussion om, hvem der er samarbejdsvenlig, og hvem der ikke er samarbejdsvenlig, mener jeg er en teoretisk diskussion. Det er klart, at hvis vi her i tinget skal nå til en bredere enighed i lovgivningsanliggender, må alle de, der deltager i det, give efter i forhold til de andre parter. Det kan være rigtigt, og det kan være fornuftigt, fordi det ofte er lige så betydningsfuldt, at der er en bred politisk tilslutning til virkeliggørelsen af reformerne, som at man får en eller anden bestemmelse trumfet igennem imod et stort mindretal. Det er ud fra en sådan vurdering, vi gerne vil drøfte, på hvilken måde vi bedst kan praktisere samarbejde, f. eks. om jordlovene, men også gerne om andre lovgivningsanliggender.

Poul Hartling: Det er nu tredje gang i løbet af ét år, folketinget holder åbningsdebat. Første gang var den 6. oktober 1966; da hed udenrigsministeren Per Hækkerup, men markedspolitiske spørgsmål var hen-

[Poul Hartling.]

lagt under den da nyudnævnte handelsminister Tyge Dahlgaard. Anden gang var den 9. december, efter valget. Da var statsminister Jens Otto Krag udenrigsminister, men han havde minister Hans Sølvhøj og stadig minister Tyge Dahlgaard til hjælp. Tredje gang er i dag, og nu hedder udenrigsministeren Hans Tabor, men markedsområdet er tilfaldet minister Ivar Nørgård. Der kan ske meget på 12 måneder.

Det er vel naturligt i denne åbningsdebat at følge statsministerens disposition for åbningstalen, og han begyndte netop med udenrigspolitikken. Det er også naturligt, når der just er sket en regeringsomdannelse, som har givet landet en ny udenrigsminister.

Statsministeren sagde, at udenrigspolitikken nu havde en vis aktualitet. Det ejendommelige er så, at i den tale, som fulgte efter, kom der intet ord om dette aktuelle eller om den del af den udenrigspolitiske debat, som har denne aktualitet.

I de tidligere nævnte debatter kunne venstre med tilfredshed notere, at Danmarks udenrigspolitik og sikkerhedspolitik ikke skulle undergå nogen ændring. Det må være naturligt, samtidig med at vi byder den nye udenrigsminister velkommen, at vi igen lægger mærke til, at statsministeren i sin åbningstale understregede, at Danmarks udenrigspolitik og sikkerhedspolitik stadig bygger på det grundlag, der hidtil har været så bredt et flertal om i dette folketing; men det må også være naturligt, at vi beder den nye udenrigsminister klart erklære sig om dette forhold.

Statsministeren har jo sagt, at der ikke må være uklarhed om Danmarks udenrigspolitik, og hans motiv for regeringsomdannelsen var bl. a. at sørge for, at der skulle være klarhed om Danmarks udenrigspolitik. Det må derfor være naturligt, at vi beder den nye udenrigsminister tydeligt udtale sig om dette spørgsmål.

Det hænger også sammen med, at den nyudnævnte udenrigsminister, straks da han blev udnævnt, både i pressemøder og over fjernsynet erklærede, at han ikke havde noget imod at gå i regering sammen med socialistisk folkeparti. Nu er det jo erkendt, at socialistisk folkeparti har et andet udenrigspolitisk mål, end vi har, og det må da være vigtigt for folketinget at

få den fornødne klarhed også gennem en udtalelse af udenrigsministeren.

Der skal ikke være nogen tvivl om venstres standpunkt. Vi tilsiger regeringen et samarbejde om den udenrigs- og sikkerhedspolitik, som hidtil er blevet ført. Dens mål er at bevare Danmarks frihed og selvstændighed, den bygger på arbejdet i De Forenede Nationer og de andre internationale organisationer, og den vil bevare Danmarks stilling som et aktivt medlem af den vestlige alliance.

Hvis vi vender os til markedspolitikken, er stillingen også her ganske klar. Venstre er enig med regeringen om at ønske Danmark tilsluttet Det europæiske Fællesskab. Vi siger imod dannelsen af det forenede Europa, som både vil kunne skabe stabilitet og sikkerhed i Europa, og som også vil betyde en politisk og økonomisk forbedring af Danmarks situation.

Det europæiske Fællesskab er nemlig ikke blot økonomi; når talen er om Fællesskabernes økonomiske perspektiver, kommer vi nok nemt til at overse det, som på blot lidt længere sigt kan være det afgørende. Vi står nu godt 22 år efter anden verdenskrigs afslutning. 22 år efter første verdenskrig stod Europa midt i en ny storkrig, udsprunget i Europa. I mellemtiden havde hele den vestlige verden gennemlevet økonomiske kriser, 1930ernes enorme arbejdsløshed, stagnation og tilbageslag.

Udviklingen har lært os, at et samarbejde og fællesskab er en nødvendighed for Europa, og økonomisk og socialt åbner dette samarbejde for nye fremgangsmuligheder. Hertil kommer, at vor tids udvikling i så høj grad har bragt konkurrence om forskning og viden, og dette stiller krav, som Vesteuropa kun kan løfte i fællesskab. Skal Vesteuropas lande på disse områder og i hele den teknologiske udvikling ikke blive u-lande imellem de store supermagter, kræver det et samvirke i Vesteuropa.

Det er derfor klart, at det koster, jo længere vi står uden for opbygningen af dette samarbejde, og det har kostet Danmark dyrt at stå udenfor. Derfor må det sigte, som markedspolitikken har, ikke tabes af syné, og regeringens håb om, at forhandlingerne hurtigt kan påbegyndes, deler jeg. Netop i dag er der fremkommet oplysninger om Europakommissionens rap-

[Poul Hartling.]

port. Det må være en naturlig anledning til at anmode den nye markedsminister om en vurdering af det, som er kommet frem.

Det er vist den almindelige opfattelse, at åbningstalen ikke var særlig overraskende eller bød på særlig ophidsende momenter. Det udenrigspolitiske afsnit og det markedspolitiske afsnit har jeg allerede gjort nogle bemærkninger til. I det økonomiske og erhvervspolitiske afsnit var statsministerens ord både linde og kønne. Men jeg synes nok, at statsministeren tegnede udviklingen og situationen med en for lys tone og mere håbefuldt, end f. eks. det økonomiske råds formandskab gør det i den rapport, som just er blevet offentliggjort.

Ingen kan bestride, at vilkårene udefra spiller en stor rolle for dansk økonomis muligheder, men de kan ikke alene forklare de mørke træk. For tredje år i træk er Danmark på vej til at placere sig som det vesteuropæiske land, der — sammen med Island og Spanien — har de største indenlandske pris- og omkostningsstigninger. Det siger også noget, at det netop er disse tre lande med de stærkeste pris- og omkostningsstigninger, der har haft de dårligste eksportresultater i det sidste års tid. De har stået ringest rustede til at klare sig i den skærpede konkurrence, da medvinden løjede af.

Den svagere medbør udefra er en væsentlig del af årsagen til, at det ser dårligere ud for dansk økonomi, men det er ikke hele årsagen. Men virkningerne af, at vi gradvis har forringet vor konkurrenceevne, melder sig naturligvis særlig nu, da vi har brug for konkurrenceevne. Den rekordhøje rente gør det ydermere vanskeligere for dansk produktion at imødegå omkostningsstigningerne gennem rationalisering, og renten er i dag højere, end da kreditrationeringen for mere end 2 år siden gennemførtes for at bringe renten ned.

Derfor kan vi ikke slå os til tåls med, at det alene er udenlandske forhold, der bevirker de mørke udsigter for produktion og for beskæftigelse, og vi kan heller ikke blot håbe på, at medvinden udefra igen skal tage til. Det er selvfølgelig det letteste, men det er også det letsindigste. Over for en situation, der tegner sig temmelig truende, siger regeringen, at vi må håbe, at

det vender i begyndelsen af det nye år. Jeg minder om det danske ordsprog, at den får smal føde, der skal leve af håb. Håbefulde henvisninger til fremtiden og medvindspolitik alene gør det ikke.

Venstre har gang på gang peget på det nødvendige i, at inflationen og de stigende omkostninger bekæmpes, at erhvervene og borgerne lettes mest muligt for administrative byrder, så kræfterne kan samles om en produktiv indsats, og at vi får en virkelig planlægning af det offentliges virke og en budgetlægning, der er afstemt med produktionens muligheder. Vi vil ved dette folketingsårs begyndelse på ny pege på disse centrale opgaver, fordi sundhed og fremgang i økonomien ikke blot er et formål i sig selv, men også det middel, der skal sætte os i stand til at løse mange andre opgaver på sociale, sundhedsmæssige, uddannelsesmæssige, kulturelle og mange andre områder bedre.

Når vi skal vurdere den økonomiske situation, er der som nævnt megen nyttig oplysning at hente i den redegørelse, som vi har modtaget fra det økonomiske råds formandskab for et par dage siden. Den er også et nyttigt supplement til statsministerens vurdering.

Den maler vel i knap så lyse farver og har vel ikke de samme forhåbninger som statsministeren til, at problemerne i dansk økonomi stort set kan blive løst udefra. Det behøver ikke at være nogen fejl ved formandskabets redegørelse. Over for statsministerens lyse forhåbninger om, at bare vi passerer nytår 1968, vil en tiltagende medvind udefra rette Danmarks økonomi op, kommer „de tre vise“ til — på side 18 — „at man ikke står over for et stærkt og tiltagende opsving i den internationale konjunktur, men over for en forholdsvis langsom og gradvis genoptagelse af den økonomiske vækst i de vestlige industrilande taget som helhed.“

Man taler på side 32 om udsigt til en vis forstærkelse i løbet af 1968, men slår i næsten samme åndedrag fast, at man ikke kan

„vente en tilbagevenden til en eksportstigning som i første halvdel af 1960erne,“ for

„dette ville forudsætte en meget væsentlig forbedring af konkurrenceevnen, hvilket

[Poul Hartling.]

imidlertid næppe kan ventes opnået på kort sigt“.

Der kunne være grund til at citere mere, men lad mig blot endnu nævne, at det økonomiske råds formandskab synes at se med nogen betænkelighed på den tendens til overophedning, som kan ligge i et igangværende byggeri ud over, hvad der i virkeligheden er kapacitet til. En sådan overophedning i byggeriet kan afskære os fra at gøre det fornødne for at sikre beskæftigelsen på de mange andre områder og især på de områder, der er udsat for konkurrencen udefra. Det er igen spørgsmålet om omkostningsniveau og konkurrenceevne.

Det er over for disse problemer, at venstre har fremført en række forslag, som peger i retning af at sikre en bedre økonomi og et bedre grundlag for også at løse de offentlige opgaver. Vi har foreslået en mere langsigtet og realistisk budgetlægning ud over det enkelte finansår, og vi har da også i det sidste par år noteret en voksende forståelse herfor, også fra regeringens side, sådan som det er kommet til udtryk i de foreløbige treårsbudgetter. Men vi må videre ad denne vej. Det ville være nyttigt, om vi som udgangspunkt herfor fastlagde den samfundsøkonomiske ramme også for det offentliges virke, så vi fik et realistisk grundlag for afvejningen af de offentlige opgaver indbyrdes. For ingen bliver jo bedre stillet af, at vi sætter mere i gang, end vi kan gennemføre.

Vi må også have en nøjere afstemning af det offentliges investeringer og udbygningen af uddannelseskapaleten for dem, der skal bemande de nye institutioner. Må jeg minde om, at regeringen i forsommeren på venstres initiativ stillede en oversigt over uddannelseskapalet og personalebehov på de sociale områder i udsigt. Den skulle vist være kommet i september. Det er muligt, jeg har overset den; men jeg har i hvert fald ikke opdaget, at den er kommet.

Også beskattningen og de vilkår, skatteavgivningen byder initiativ, produktion og opsparing, er væsentlig i denne henseende. Venstre vil følge vore konkrete forslag fra forårets skattedrøftelser op. Det drejer sig først og fremmest om en virkelig løsning af sambeskatningsproblemet både for ude-

arbejdende ægtefæller og for ægtefæller, der arbejder sammen i fælles virksomhed. Det kan ikke i det moderne samfund være rimeligt, at der er en særskat på ægteskab.

Vi vil fremsætte forslag om et effektivt skatteloft. Det var jo socialdemokratiets eget løfte før valget, og det blev som så meget andet væk i natten efter valget. Men nu er det måske fundet igen? Jeg ser, at statsministeren i det netop udkomne nummer af bladet Vor Politik, der udsendes af socialdemokratiet, siger, at for fremtiden beskattes en indtægtsstigning aldrig med mere end 40-50 pct., hvor man i dag er oppe på 80-90 pct. Aldrig med mere end 40-50 pct. Nu fremsætter ministre jo ikke uovervejede udtalelser — i hvert fald ikke, uden at det får følger — og dette er altså sagt i socialdemokratiets eget officielle blad. Jeg tillader mig at spørge finansministeren, om vi kan vente, at dette snarest fremsættes som et forslag her i folketetinget.

Venstre vil også foreslå administrative lettelser i moms-loven, dels valgfrihed mellem fakturerings- og betalingsmetoderne, dels en mere rimelig frist for opgørelserne.

Vi vil genfremsætte vort forslag om øget bevægelighed på arbejdsmarkedet, fordi det er en nødvendighed både for den videre velstandsfremgang og for at sikre mennesker den størst mulige tryghed i beskæftigelsen under de strukturændringer, vort samfund gennemlever. På disse og andre områder møder venstre med egne initiativer til den forestående folketingssamling.

Statsministeren var inde på den effektivisering og udbygning af arbejdsløshedsforsikringen og arbejdsanvisningen, som indledtes sidste år, og som agtes videreført med de lovforslag, der allerede dengang blev stillet i udsigt. Det er for venstre noget naturligt, at vi både på dette og på andre sociale kasseområder gennemfører forbedringer og forenklinger, også mens vi venter på den samlede socialreform — på tværs af de enkelte kassesystemer — den samlede reform, som forberedes i socialreformkommissionen.

Også venstre møder med ønsker til udbygningen af trygheden i beskæftigelsen. Vi finder det f. eks. urimeligt, at en arbejder selv efter mange års beskæftigelse på samme arbejdsplads kan afskediges med ganske

[Poul Hartling.]

kort varsel — eller som det blev udtrykt på venstres landsmøde for nylig: at en arbejder kan gøres brødløs på 14 dage. Vi mener, at dette ikke kan være lovgivningsmagten ivedkommende, og vi vil om fornødent tage initiativ til at få det rettet.

På det andet store sociale kasseområde, sygekassernes, vil vi fremsætte de dele af vort forslag, som ikke blev gennemført i foråret.

Vi foreslår videre en begrænsning af kommunernes grundskyldsudskrivning. Erfaringerne fra den forløbne tid vidner om, at der ikke har været noget sagligt behov for at fjerne disse grænser, men at det i nogle tilfælde har ført til resultater, som ikke er rimelige. Vi må også tage de problemer op, som følger af den ulige byrdefordeling mellem kommunerne, og som i mange tilfælde fører til, at de største byrder lægges på de svageste skuldre.

Vi vil fremsætte forslag om lejerdemokrati i de sociale boligelskaber. Det må være naturligt, at beboerne i disse selskaber får afgørende indflydelse på selskabernes ledelse.

Jeg er ikke gået i enkeltheder med disse forslag her, men det må være naturligt, at vi — lige så vel som regeringen — i en åbningsdebat peger på nogle af de konkrete ønsker og forslag, vi møder med til det forestående folketingsarbejde.

Jeg synes, for at vende tilbage til statsministerens økonomiske bedømmelse i åbningsstalen, at den tog for let på situationens alvor. Landets stilling er svagere, end den har været tidligere år, og svagere end man havde regnet med for et halvt eller et helt år siden, da man opstillede de forskellige økonomiske prognoser. Disse økonomiske vanskeligheder slår jo tilbage på erhvervslivet i alle dets grene. Når vi bruger dette brede ord „erhvervslivet“, omfatter det jo både de mange selvstændige, som har en bedrift, som de er alene om eller kun har få medarbejdere i, men også de større virksomheder, både ledelsen og de mange,

mange ansatte. Vi oplever i disse uger og måneder, at den ene virksomhed efter den anden melder om tilbageslag, at arbejdspladser indstiller sig på indskrænkning eller på at lukke, og alt dette mærkes ude omkring i hjemmene; det mærkes helt ind på kroppen af den enkelte medborger. Arbejdsløsheden begynder at lure, og ikke mindst i landbrugserhvervet mærkes den hårde klemme — klemmen imellem den pris, som man kan opnå for produktionen, og den omkostning, som er forbundet med at frembringe denne produktion.

Der slides i det danske landbrug fuldt så meget som noget andet sted i dansk erhvervsliv, men den indkomst, dette slid kan frembringe, er i mange tilfælde så beskeden, at den ikke står i noget som helst rimeligt forhold til arbejdsindsatsen. Enhver, der kender til tingene, må se med den dybeste alvor på den situation, som har udviklet sig. I nogle landbohjem er stillingen ved at være helt uholdbar. Landbruget som helhed er i en likviditetskrise, der bringer 1930erne i erindring. Forrentningsprocenten er, hvad enten man beregner den af den investerede kapital eller af handelsværdien, meget lav, helt ned på omkring 1 pct. pr. år. Her er der ingen høj rente på færde. Her måtte det da være rigtigt at gøre alt, hvad man kunne, for at lette vilkårene mest muligt, her måtte man sætte ind på at sørge for, at de nødløsninger og overgangsordninger, som er nødvendige, også blev gennemført. Her måtte man være ivrig for at lette de ejendomsskatter, som særlig rammer de erhverv, der dyrker jorden. Her måtte man gøre, hvad man kunne, for at erhvervet kan overleve på en rimelig måde. Det er i hele det danske samfunds interesse, at det produktionsapparat, som det danske landbrug råder over, ikke går til eller forringes i disse år. Det er i hele det danske samfunds interesse, at det danske landbrug på rimelig måde kan følge med i den økonomiske udvikling, som sker.

Det hed i statsministerens tale til sidst, at erhvervenes konkurrenceevne var af afgø-

[Poul Hartling.]

rende betydning for Danmarks fremgang. Det må alle være enige med statsministeren i. Ikke desto mindre har det været en almindelig opfattelse, at regeringen ikke just har ført nogen erhvervsvenlig politik. Ministrene bliver som regel meget vrede, når man nævner dette, og påstår med varme, at de absolut har ført en erhvervsvenlig politik. Vi hørte det også lige før fra den ærede ordfører for regeringspartiet.

Jeg tror nok, at de mange i erhvervene har en lidt anden fornemmelse. Det mærkes, at der er ført en fordyrende politik. Der er lagt vanskeligheder i vejen med hensyn til opsparingen, det gælder afskrivningsregler, og det gælder kapitalbindingsreglerne. Der er stadig væk en høj rente — højere, end vi har været ude for det før, og højere end i de lande, vi skal konkurrere med.

„Erhvervsfjendtlig“ må vi ikke sige. Finansminister Grünbaum sagde ved et møde i sommer ifølge socialdemokratiets pressemeddelelse, at det var gentagne og usandfærdige påstande, at denne regering og denne regerings finansminister førte en såkaldt erhvervsfjendtlig politik. Den nu afgåede handelsminister, Tyge Dahlgaard, lovede på et møde i Herning for få dage siden, at man nu ville føre en mere erhvervsvenlig politik. Det havde jo ikke været nødvendigt at sige det, hvis finansministeren havde ret. Jeg beder finansministeren udtale sig om dette. Hvad bliver der af det erhvervsvenlige udspil, som handelsministeren stillede i udsigt? Jeg er jo afskåret fra at spørge den afgåede handelsminister, så jeg må spørge finansministeren.

Det er jo ganske oplagt, at denne uges politiske sensation ikke var åbningstalen, men det, som gik for sig de to døgn forud for folketingets åbning. I forbindelse med denne omdannelse af regeringen kunne der måske være grund til at gøre et par bemærkninger.

De ændringer i regeringen, der er sket inden for det sidste par dage, har ikke styrket fornemmelsen af, at regeringen ønsker et mere bredt samarbejde. De to ministre, der gik — den ene mere frivilligt end den anden — må vel nærmest betegnes som hørende til den fløj i socialdemokratiet, der ikke stærkest lagde op til et samarbejde med socialistisk folkeparti. Jeg vil mene,

at jeg kan fremkomme med denne bedømmelse af dem, uden at det nu skal bringe dem i vanskeligheder. I stedet for hr. Sølvhøj og hr. Dahlgaard har vi fået udenrigsminister Hans Tabor og handelsminister Ove Hansen, og hr. Ivar Nørgaard har overtaget markedsministeriet.

Jeg har allerede nævnt den nyudnævnte udenrigsministers erklæring om, at han ikke havde noget imod at gå i regering sammen med socialistisk folkeparti. Jeg vil gerne spørge udenrigsministeren, om det stadig er hans opfattelse. Jeg har forstået, at han havde visse udenrigspolitiske forudsætninger for at gå ind i en sådan regering, men har han ingen indenrigspolitiske? Jeg vil gerne bede ministeren udtale sig herom.

Den nye handelsminister, hr. Ove Hansen — som i øjeblikket er fraværende, kan jeg se — skrev i 1963 i det socialdemokratiske tidsskrift Verdens Gang følgende:

„Hensigten med lovene“ — det var jordlovene — „er, at kommunerne dels får fortrinsret til køb af landbrugsejendomme, dels ret til at ekspropriere jord på områder, hvor en byplan eller en dispositionsplan er udarbejdet og godkendt; og her er vi ved noget af det centrale i den kommunale boligpolitik. Det er udmærket med en byplan og en landsbygelov, der giver kommunerne ret til at bestemme, hvad arealerne skal anvendes til, og hvordan der skal bygges på arealerne, men hidtil har man ikke haft retten til at bestemme — hvilket er det vigtigste — hvem der skal bygge på arealerne.“

Mit spørgsmål til handelsministeren er, om det fortsat er hans opfattelse, at en ekspropriationslov, der giver kommunerne ret til at bestemme, hvem der skal bygge, må være det centrale i de nye jordlove.

Jeg har også et spørgsmål at stille til den nye markedsminister, hr. Ivar Nørgaard. Hr. Ivar Nørgaard sagde umiddelbart før valget ved et møde sammen med hr. Aksel Larsen følgende — refereret fra Berlingske Tidende —:

„Det smerter naturligvis mig — ligesom det vel gør enhver socialdemokrat — at husejerne fik en så stor andel af huslejeforhøjelserne. Det er imidlertid et af de punkter, hvor vi kan sætte ind, hvis socialdemokratiet og socialistisk folke-

[Poul Hartling.]

parti får flertal sammen i det nye folketing. Så kan vi gennem skattelovgivningen hente disse penge hjem igen i statskassen, idet vi jo nok kan blive enige om en øget beskatning af ejendomme, en skærpende af kapitalvindingsskatten og en skærpende af progressionen i indkomstbeskatningen.“

Jeg vil gerne spørge ministeren, om det stadig er hans linje — og så kunne han måske samtidig svare på, om han fortsat mener, at det blot drejer sig om at give jordlovene andre etiketter, end der var på dem, der blev forkastet i 1963, og at finde andre betegnelser for ordene „ekspropriation“ og „forkøbsret“, sådan som han sagde ved et møde i Studenterforeningen i marts 1967.

De synspunkter, som de to nye og den ophøjede minister har givet udtryk for, må i høj grad kunne falde i det ærede medlem hr. Aksel Larsens smag, men de kan nok skabe utryghed andre steder.

Statsministeren gav i sin åbningsstale udtryk for, at han stræbte efter et bredt samarbejde i folketinget. Ord alene gør det imidlertid ikke. Statsministeren gav også udtryk for samarbejdsvilje i den åbningsstale, han holdt sidste år, og hvordan praktiserede han det? Vi husker alle, hvordan den seneste folketingsssamling forløb — efter det valg, som bragte socialdemokratiet et stort tab, men socialistisk folkeparti en gevinst, der ikke blot opvejede socialdemokratiets tab, men også gav de to partier flertal i folketinget. Det var ikke samarbejdsvilje, statsministeren og hans parti praktiserede, i hvert fald var det kun samarbejdsvilje over for socialistisk folkeparti, der nu blev regeringens faste støtteparti. Der var simpelt hen ingen samarbejdsvilje på de områder, som var dækket af samarbejdsaftalen mellem socialdemokratiet og socialistisk folkeparti. Folketingets øvrige partier kunne nok få lov at stemme for lovforslagene, men de kunne ikke opnå nogen reel indflydelse på lovene.

Det er åbenbart stadig statsministerens linje, hvis man skal tro det, han siger i Vor Politik, som jeg nævnte før. I det samme nummer står der om det konservative folkeparti, at

„de konservative kan støtte regeringens politik, så kommer samarbejdet af sig selv og dermed indflydelsen.“

Den slags indbydelser til at støtte regeringens politik er ikke indbydelser til hæderligt samarbejde.

Statsministeren har nu indbudt til nogle orienterende samtaler om, hvordan samarbejdet om de nye jordlove skal praktiseres. Det er klart, at venstre ikke siger nej hertil, men vi kommer til samtalerne med to forudsætninger. For det første, at arbejdet må foregå i respekt for den klare vælger-tilkendegivelse, som jordlovsafstemningen i 1963 udtrykte, og for det andet, at hvis det, vi skal forhandle om, er forslag, der allerede er låst fast i en aftale mellem socialdemokratiet og socialistisk folkeparti, er ordene om det brede samarbejde tomme.

Det kan ikke forbavse statsministeren, at vi ønsker at vide, om hans indbydelse til samarbejde er en indbydelse til samarbejde under tilsvarende vilkår, som vi eksempelvis oplevede det under skatteforhandlingerne i foråret. Kan der overhovedet samarbejdes på de punkter, som samarbejdsaftalen med socialistisk folkeparti dækker, uden at resultatet tiltrædes af SF?

Statsministeren har jo vist sig handlekraftig i visse situationer; det synes imidlertid, som om vi har til gode at se samme handlekraft bragt i anvendelse over for SF, som statsministeren har vist over for sine egne. Vi har brug for en klaring om disse samarbejdsspørgsmål. En frigørelse fra SF vil efter min opfattelse være en forudsætning for, at statsministerens ord om samarbejde til anden side kan dække realiteter.

Venstres principielle opfattelse af samarbejde mellem regering og opposition er blevet dokumenteret også under denne regering. Vi afviser altså ikke at samarbejde med regeringen, selv om vi er dybt uenige med den i dens socialistiske mål. Vi håber, at vi skal kunne løse en række af de store problemer, folketinget står over for, ved et bredt samarbejde. Men det gøres ikke med ord alene; regeringen må i handling dokumentere, at den virkelig ønsker et samarbejde, og forstå, at grænsen for samarbejdsmulighederne sættes af regeringen selv.

Vi har i folketinget en socialistisk blok,

[Poul Hartling.]

der tæller 90 af folketingets 179 medlemmer; regeringen har derfor et klart parlamentarisk flertal bag sig. Jeg føler mig imidlertid overbevist om, at dette flertal ikke ville eksistere, hvis vi fik valg i dag. — Det er nok derfor, vi ikke får det. — Hvad dette flertal betyder, og hvad man ønsker at bruge det til, har vi allerede set eksempler på.

Derfor må det også være de ikke-socialistiske partiers mål at skabe baggrunden for, at der vokser et klart liberalt alternativ op til denne regering. Derfor er samarbejde mellem de liberalt indstillede partier så vigtigt. Venstres indstilling til dette samarbejde er kendt. Vel er der mange ting, som disse partier ser forskelligt på både i udenrigs- og indenrigspolitikken, men de har alligevel et fælles syn på, efter hvilke retningslinjer et moderne velstandssamfund skal ledes; de har også fælles synspunkter på den økonomiske politik og samme syn på en liberal politiks sociale sigte. Jeg ved nok, at man fra regeringens og fra socialdemokratiets side mest vil hæfte sig ved de forskelligheder; der nu engang er imellem frie, selvstændige partier. Jeg forstår også, at man taler meget og gerne om det manglende samarbejde i oppositionen, ja, man har endda ministre, hvis speciale det er; en af dem er ministeren for fiskeri. Når man taler så meget derom, har det nok alligevel den forklaring, at regeringen frygter dette samarbejde, for det er jo mangelen på samarbejde i den liberale opposition, der urimeligt længe har holdt socialdemokratiet ved magten.

Jeg så gerne, at vi var kommet længere med dette samarbejde, naturligvis, men jeg vil alligevel have lov at pege på, at der er ved at gro samarbejds muligheder op, som vi ikke før har kendt. Klimaet imellem de liberalt indstillede partier er ikke blot blevet mildere, men godt.

Det var det ikke for blot 3 år siden. Vi skal ikke forcere dette samarbejde, men vi skal punkt for punkt rydde væk, hvad der hidtil har vanskeliggjort det. Vi er nået et godt stykke på vejen i dette lugearbejde, og vi fortsætter.

Venstre har intet ønske om, at de liberalt indstillede partier skal ensrettes, lad andre om at danne blokke. Men venstre ønsker at være med i et arbejde, hvis mål er et

liberalt samvirke med henblik på løsningen af de opgaver, der ligger for i folketinget, og med henblik på det valg, der kommer.

Poul Møller: Må jeg have lov til at begynde med begyndelsen: da vi mødtes her i tirsdags, tog vi som første opgave under aldersformandens værdige ledelse os på at vælge en ny ledelse her i folketinget; det blev genvalg over hele linjen, det har jeg ikke noget imod, og den højærede formand rettede en nydelig tak til os for valget; det var også meget smukt. Men jeg sad og funderede over, hvorvidt denne tak egentlig skulle rettes til os medlemmer af tinget eller til den højærede statsminister. Det har nemlig forbavset mig, at den højærede formand nogle gange har forklaret os, at han for denne valgperiode havde sin magt igennem en aftale med den højærede statsminister.

Dér mener jeg faktisk der er grund til lige i mildhed at komme med den oplysning, at sådan kan det ikke være. Autoriteten på formandspladsen kommer fra medlemmerne af tinget, d. v. s. således som forretningsordenen er fra den største gruppe; den kommer ikke i kraft af en aftale mellem statsministeren og den, der skal være folketingets formand.

Jeg skal derefter gå over til åbningstalen, som jo var næste punkt på dagsordenen. Stundens højtidelighed med kongeparrets tilstedeværelse og den enestående chance med socialistisk folkepartis fraværelse her i tinget havde åbenbart stemt statsministerens tone i dur; det var mere en festtale end en klar og objektiv redegørelse for rigets almindelige stilling, vi fik præsenteret. Med solurets visdom havde den højærede statsminister valgt kun at tælle de lyse solskinstimer. De alvorlige problemer — også dem, der netop var overstået — lå uden for denne sal, og de fleste af dem lå uden for landets grænser. Nu og da føltes det, som om statsministeren mærkede lidt kuldegysninger fra de kolde skygger fra udlandet, men det fik ham imidlertid ikke til andet end at sige trøstende ord til os alle. En række af vore alvorlige problemer blev knap berørt. På lette harefjed ilede statsministeren over så alvorlige spørgsmål som prisstigninger, rentestigninger, eksportstagnation, rationalisering af statsadministrationen og administrative re-

[Poul Møller.]

former, der jo efter dr. Meyers opfattelse har mødt en mur af modstand fra ministrene. Alt dette blev ligesom ikke omtalt, ikke berørt, bare lige nævnt.

Lad mig først om de sidste alvorlige problemer, som statsministeren ilede hjem for at få løst her i weekenden, gøre et par bemærkninger. Det skal ikke bebrejdes ham, at dette opsigtsvækkende ministerskifte slet ikke blev omtalt i trontalen, for dér hører det vistnok ikke hjemme; men derfor hører det alligevel hjemme i debatten. Der er ingen tvivl om, at statsministeren har ret til at handle, som han har gjort, selv om situationen blev særdeles bizar, da den bebudede udnævnelse til et højere embede i samme time blev til en afskedigelse fra det hele embede. Folketinget og befolkningen har krav på, at der ikke kan herske nogen tvivl om alvoren i regeringens udenrigspolitik. Dens rigtighed kan og bør diskuteres i befolkningen, i offentligheden og her i folketinget; men at den bør være klar og dække i hvert fald den del af regeringen, som beskæftiger sig med de udenrigspolitiske anliggender, turde være en selvfølge.

Men hvorledes skal en statsminister så tilvejebringe en sådan klarhed? Skal han gøre det ved ministrernes udnævnelse eller ved deres afskedigelse? Mange af os forekommer det, at det havde været bedre, om det var sket ved udnævnelsen. Statsministeren har sagt i TV, at havde han kendt hr. Dalgaard, skal vi sige borgerlige afvigelser, var han aldrig blevet udnævnt; men ansvaret må dog falde tilbage på statsministeren. Tilfældet viser, hvad en statsminister har brug for ved en ministerudnævnelse. Han har brug for at kende dem, han udnævner, kende deres politiske opfattelse. Han løb og løber risiko ved at udnævne embedsmænd, som i årevis har befundet sig fjernt fra Danmark — og med disse bemærkninger vil jeg også gerne byde den højtærede udenrigsminister velkommen.

Men hr. Dahlgaard løb også en risiko. Regeringens Sydafrikapolitik, dens holdning til Portugal og Rhodesia var alment bekendt, inden hr. Dahlgaard lod sig udnævne. Hvad ville han så på den galej? Hvad ville han i de politiske stikkelsbærbuske? Grækenland er ganske vist kommet til siden, og jeg kan

sige, at det store flertal her i tinget vel føler, at der er rimelig anledning til den klage, som den høje regering sammen med den norske og svenske har indgivet. Personlig føler jeg, at det er den fremgangsmåde, som Europarådet i sine konventioner har fastlagt. Den åbner mulighed for fair play også for den græske regering, den kommer ind under en retslignende procedure og kan fremlægge, om der har været nødretssynspunkter, som har gjort det berettiget at foretage de politiske indgreb. Jeg føler denne fremgangsmåde langt rigtigere, langt klarere og langt rimeligere, også over for den græske regering, end bare at protestere og kaste sig ud i voldsomme taler. Men jeg går ud fra, at hr. Dahlgaard har rådet regeringen til en anden politik i denne sag. Det formoder jeg, for hvis det ikke er tilfældet, er der jo slet ingen mening i det hele.

Intet er imidlertid så skidt, at det ikke er godt for noget. Hr. Tyge Dahlgaards taler og afskedigelse har nemlig rørt ved nogle centrale problemer i dansk udenrigspolitik, og derfor har reaktionen jo også været særdeles kraftig. De har rørt ved spørgsmålet om i udenrigspolitikken bestandig at afveje interesser og ideologier over for hinanden. Det er vanskeligt at vælge i teorien, det må ske pragmatisk, det må ske i den givne situation over for det givne spørgsmål. Ikke mindst vort medlemskab i internationale forsamlinger medfører jo, at vi ikke, som man kunne i gamle dage, kan sige, at i denne sag har vi ingen mening. Vi må stemme, og selv dette at undlade at stemme er — det ved i hvert fald medlemmerne af dette høje ting — også en tilkendegivelse af et synspunkt.

Men har Dahlgaardsagen medført, at vi i fremtiden gør os mere realistiske overvejelser ved disse afvejninger, så har den i hvert fald bidraget til at bedre dansk udenrigspolitik, og skulle den og ikke mindst de kommentarer, der er kommet bagefter, have medført, at gadedemonstranter får ringere vilkår i dansk udenrigspolitik, vil meget være vundet for mange af os. Vi er sikkert mange, der føler, at denne proletarisering af international courtoisie, af diplomati og af demokratisk debat er ved at gå for vidt. Udenlands udarter det fuldstændigt, som vi ved, men også i vort land er der eksempler, vi helst skulle have været foruden. Er man

[Poul Møller.]

utilfreds med, at Danmark har diplomatiske forbindelser med den ene eller anden stat, så kan man henvende sig til folketinget, til regeringen, så kan man demonstrere på denne slotsplads og ikke på Amalienborg slotsplads; eller man kan demonstrere ovre ved regeringsbygningerne og ikke ude hos de ambassader, som nyder gæstevenlighed, så længe vi opretholder diplomatisk forbindelse med disse lande. Derfor kan jeg ikke se, at det vil være uforeneligt med grundlovens § 79 om forsamlingsfrihed at forbyde opløb foran disse ambassader.

Jeg vil gerne høre, om justitsministeren kan oplyse noget om dette synspunkt, og jeg vil henstille alvorligt til statsministeren også at gøre et forsøg inden for sit eget parti, hos den unge socialdemokratiske bevægelse, for at få disse unge til at afstå fra sådanne midler i den politiske debat.

Jeg skal derefter gøre nogle bemærkninger om det udenrigspolitiske afsnit i åbnings-talen, og det var jo særlig afsnittet om Vietnam, der optog og vakte interesse. Vi har her et eksempel, som også bærer præg af, at Danmark vil tiltage sig en rolle i denne sag, som vi vel for det første ikke er enige om, og som for det andet måske fører til, at man igen må tænke på de betragtninger, der blev fremsat af den afgåede minister, nemlig om vi ikke lægger for megen vægt på det indenrigspolitiske i det udenrigspolitiske.

Vi har naturligvis intet imod, at statsministeren har gode kontakter både i øst og i vest; men er det nu dansk udenrigspolitik at opfordre USA til betingelsesløst bombestop? Udenrigsministeren har sagt i amerikansk TV, i udsendelsen „Meet the Press“, at USA er stærkt nok til at kunne tåle en bombepause. Det tror vi da også. Men er det helt uforståeligt, om også stærke lande tænker på deres egne unges liv, for det er da givet, at en bombepause, hvis ikke forventningerne om forhandling af den grund indfries, vil medføre, at modparten er styrket den dag, bombepausen er forbi, og det betyder igen, at det bliver flere amerikanske soldater, der skal skydes som følge af denne bombepause. Er det et inhumant synspunkt, eller er det uforståeligt, at USA, når man fører krig mod en aggressor — udenrigsministeren udtalte jo i den

samme udsendelse, at der forelå et eksempel på aggression, og at Nordvietnam var aggressoren — dog må have bare en antydning af, om der er sikkerhed for, at en bombepause vil medføre, at man kommer i forhandling med hinanden. USA har afvist et ensidigt bombestop, men har ikke afvist nogen som helst forhandlingsmulighed; man har sagt, at hvis man bare får den mindste antydning af, at der kan regnes med en forhandling, er man rede til at standse bombningen. USA har intet andet mål at kæmpe for end at standse aggressionen og få fastslået, at Sydvietnam selv kan få lejlighed til at bestemme sin fremtid. Hvorfor vil Hanoi ikke forhandle herom? Er det ikke efter alles opfattelse et rimeligt krav, at sydvietnameserne får denne lejlighed ved et kontrolleret valg? Hvorfor bruger regeringen ikke kontakterne i øst til at præge udviklingen i denne retning? Giver man ikke ved at tale, som man gør her, ligesom nordvietnameserne en tro på, en fornemmelse af, at bare de bliver ved, er der efterhånden så mange imod bombningerne, at det vil svække USAs modstandsvilje, så nordvietnameserne på den måde kan gennemtvinge et ensidigt bombestop, der kan styrke dem militært?

Jeg vil også gerne spørge, om den højtærede statsminister føler, at det, der blev sagt i trontalen om henstillingen til den amerikanske regering, er i overensstemmelse med den opfordring til begge parter om fredsforhandlinger, som blev vedtaget her i folketinget den sidste dag, vi var sammen, inden folketinget sluttede sit arbejde.

Jeg skal gøre nogle bemærkninger om markedsstillingen. Statsministeren ved, at det store flertal i folketinget står bag den almindelige holdning, vi har i markedspolitikken. Statsministeren brugte imidlertid en formulering, der kunne misforstås — jeg tror ikke, det har været hensigten — da han sagde, at kun en bred europæisk løsning tilfredsstiller Danmark.

Jeg går ud fra, at statsministeren dermed hverken tænker på en indskrænkning eller en udvidelse af indholdet af den dagsorden, som blev vedtaget her den 11. maj i år, således at der ikke i formuleringen ligger, at nødvendigvis alle nordiske lande skal være med. Det er ønskeligt, og det er noget, vi kan arbejde for; men det er ikke nogen

[Poul Møller.]

dansk betingelse. Betingelsen er kun den, der er vedtaget her i folketinget: senest samtidig med Storbritannien.

I anledning af det, der nu foreligger fra kommissionen, må jeg oprigtig talt sige, at vi jo ikke har ret mange informationer om det på nuværende tidspunkt; men vi må også gøre os klart, at kommissionen ikke er ministerrådet. Imidlertid har vi vel lov til at regne med, at det, vi ikke kan opnå hos kommissionen, kan vi langt vanskeligere opnå i ministerrådet, hvis ønske om den brede europæiske løsning på grund af, at der i rådet er regeringsrepræsentanter også fra Frankrig, er noget mindre brændende end kommissionens.

Men jeg vil gerne bede den nye markedsminister prøve på at kaste lys over kommissionens indstilling til ministerrådet, for så vidt angår den danske landbrugseksport. Når jeg læser morgenaviserne, bl. a. Berlingske Tidende, virker det noget foruroligende, at landbruget ikke med det samme kan få fællesmarkedsstatus den dag, Danmark går ind i fællesmarkedet. Jeg ved ikke, om markedsministeren kan komme med nogle bemærkninger herom — efter at have undersøgt problemet, naturligvis, men forhåbentlig når ministrene skal svare.

Afsnittet om økonomien i åbningstalen måtte naturligvis optage megen interesse. Men jeg synes, at fremstillingen var ganske utilfredsstillende, og her er jeg enig med hr. Poul Hartling. Vi har hver dag i vore aviser set om lukninger og afskedigelser. Vi har i løbet af sommeren alle mærket, at alvoren er inde på livet af os. Vi har set, at industriens beskæftigelsestal er faldet. Vi har mødt værfternes vanskeligheder, ikke kun vort største værfts krise, men også tydelige tilkendegivelser af, at hele værftsindustrien er i en krise. Vi ved, at skibsfartens indtægter er stagnerende. Vi har set store eksportindustrivirksomheder komme i bekneb. Vi ved, at lønsomheden i virksomhederne, der eksporterer, og som er i hård konkurrence også på hjemmemarkedet, er faldende. Faldende avancer og stigende omkostninger er det billede, man generelt får af dansk industri — det samme, som vi har haft for landbruget i flere år. Landbrugets eksportindtægter er vigende. Turist-

indtægterne er vigende. Fiskeeriets eksportindtægter er vigende.

Kan man bare sige: det er de udenlandske konjunkturer? De udenlandske konjunkturer, som man ikke tillagde synderlig betydning, da de gik opad, og da det gik fremad, er nu dem, der er skyld i, at det nu går tilbage. Hvorfor skulle de udenlandske konjunkturer gøre vores stilling ringere end f. eks. Norges?

Vi har set, at i første halvår af 1967 har Norge haft en eksportstigning på 11,1 pct., mens Danmark samme halvår kun har haft 1,9 pct. i samlet eksportstigning for alle vores eksporterhverv. Finland lå på 10,5 pct., Sverige på 9,5 pct., England på 7,8 pct. og Danmark altså på 1,9 pct. Men, kan statsministeren sige, det er dog en fremgang, små 2 pct. er også værd at tage med — og det er det da også. Men de, der kender omkostningsstigningerne, de, der ved, hvad prisstigningerne og rentestigningerne betyder, ved også, at det ikke kan dækkes af 2 pct.s salg fremgang.

Derfor giver handelsbalancen da også mere og mere efter. Importen stiger, og eksporten følger ikke med. Fra januar til august i fjor havde vi et handelsbalanceunderskud på 2,6 milliarder kr. Fra januar til august i år har vi et handelsbalanceunderskud på nær ved 3,2 milliarder kr. Man kan selvfølgelig trøste sig med valutabeholdningen, som vi har lånt, og som skyldes kreditter. Rådets formandskab regner med, at underskuddet på valutabalancen vil blive 1½-2 milliarder kr. i år. Hvor længe kan valutabeholdningerne holde hertil? Det er denne udvikling, som nu viser sig for alvor; det er den, som må gøre erhvervenes problemer til det centrale i dansk politik i det kommende år.

Der er mange, mange problemer, der her kunne rejses — om rentetrykket, der piner investeringerne, om obligationsrenten, der har nået de 9-10 pct. trods Nationalbankens milliardopkøb. Må det dog ikke bekymre regeringen? Men hvad har den gjort? Da højkonjunktoren dæmpedes, hvad gjorde man da? Da salget blev vanskeligere, da det skulle vise sig, om vi kunne slippe igennem, skærpede man afskrivningsreglerne, mindskede opsparringsordningerne og gik i gang med en skattereform, der betød øget progression.

[Poul Møller.]

Ser man så på statsministerens tale i for-gårs, hvad finder man da at man vil gøre ved erhvervslivets problemer? Erhvervslivet er jo ikke kun direktøren eller aktionærerne, det er også arbejderne og funktionærerne. Erhvervslivet er ét, det er alle dem, der producerer, alle dem, der virker i vort land. Hvad er det, man kan love dem? Skærpet progression, fjernelse af fradragsretten i selskabsskatten, erhvervslivet pålagt nye betydelige ITP-pensionsbidrag, 4 ugers ferie, 40 timers arbejdsuge. Jeg siger ikke, at nogen af disse ting ikke er goder, at det ikke er godt at få 4 ugers ferie. Naturligvis er det det. Men det kan ikke være lige-gyldigt, om det gennemføres i rette tid eller på et tidspunkt, hvor enhver stigning af omkostningerne kan betyde, at man taber arbejdspladser, taber beskæftigelsesmuligheder. Jeg tror ikke, det er det, vi trænger til lige nu for at få den lavere rente og de stabile priser, for at øge konkurrenceevnen og for at få handelsbalanceunderskuddene væk.

Derfor beder jeg til, at de erhvervsøkonomiske problemer nu kommer til at indtage førstepladsen. Det er produktionens fremme, det drejer sig om; det er indtægterne til det hele samfund, det drejer sig om. Gerne et bedre arbejdsklima på arbejdspladserne, gerne et bedre samarbejde mellem produktionslivets parter, gerne en treklang af virksomhedsejere, arbejdere og funktionærer. Men ud af dødvandet må vi, og vi må give de frie erhverv fair play. Det er deres initiativ, deres dispositioner og deres afsætningsmuligheder, vi alle er afhængige af.

Skatterne spiller jo en rolle i den forbindelse. Vi venter alle sammen spændt på skalaerne og på overgangsforslagene; de kommer vel snart. Jeg forstod på statsministerens åbningstale, at kildeskatten stadig væk skal træde i kraft den 1. januar 1969. Jeg vil håbe, at finansministeren i denne sag vil forstå, at den, der overvinder sig selv, er større end den, der indtager en stad. Det kan ikke være afgørende, om kildeskatten træder i kraft et halvt år før eller siden. Det afgørende må være, at det sker på en sådan måde, at vi ikke ender i administrativt kaos fra den pågældende dato. Jeg beder derfor finansministeren give tilsagn om, at han vil lade sagligheden gå

frem for hensynet til den én gang truffne beslutning.

Med hensyn til skatteforslag kan jeg sige, at vi vil fremsætte forslag om opsparingsbegunstigelser, om det skatteloft, som regeringens talsmænd lovede os før valget, og om gennemførelse af fradragsret for kommunale skatter.

Vi ønsker også sambeskatningen ophævet med rimelig hensyntagen til de medhjælpende hustruer. Hvad vil regeringen her? Læser man trontalen, ser man, at regeringen vil gennemføre selvstændig beskatning af hustruers selvstændige indkomster. Men betyder dette, spørger jeg finansministeren, at man vil gennemføre en selvstændig beskatning efter en selvstændig skala for disse hustruer, eller betyder det, at man vil op-hæve sambeskatningen og gennemføre en klar og enkel overgang til særbeskatning? Vi ved jo alle, at et moderne skattesystem må kræve særbeskatning og ikke sambeskatning. Hvad er der derfor lagt i udtrykket „selvstændig beskatning“: efter selvstændig skala eller bare en overgang til særbeskatning?

Statsministerens ord om statsfinanserne var jo uhyre sparsomme, eller rettere sagt: vi fik ikke noget at vide herom. Nu ved jeg godt, at statsministeren havde vanskeligheder i dagene forud, men jeg synes alligevel, at det er utilfredsstillende, at man, når man skal give en redegørelse for rigets almindelige stilling, så ikke bl. a. giver en redegørelse for statsfinansernes stilling. Det er dog et meget principielt og vigtigt spørgsmål på et tidspunkt, da statsfinanserne indgår som en så stor del af den samlede samfundsøkonomi.

Jeg ved som sagt godt, at statsministeren har haft andet at tænke på: karkludeaffærer og lignende ting, som jeg ikke skal blande mig i. I øvrigt må man vel sige, at selv Ludvig Holberg ikke kunne have fundet på noget bedre. Der blev virkelig lavet en intrige dér. Der var en, der hørte et anonymt rygte og satte det hele i gang. Det var den aksel, det hele roterede omkring. Jeg ved også godt, at når man laver noget sådant, gælder det ikke bare om at brede et sådant rygte ud til alle og enhver, nej, man skal sætte det ind dér, hvor det har den største funktionsevne, lige dér, hvor man rammer i plet, og hvor de største svingninger sendes

[Poul Møller.]

videre af centrifugalkraften; og her kom der jo rigtignok meget i sving. Efter denne affære og disse udtalelser tænker man: hvor må det være herligt at være socialdemokrat! Det var vist det, Viggo Kampmann i sin tid sagde, inden han følte sig beskidt behandlet af finansministeren.

Men det var statsfinanserne. Jeg vil gerne spørge finansministeren ved indledningen til dette folketingår: hvor meget kan de direkte skatter nedsættes, når vi kommer ind i næste finansår og hele momsen står til regeringens rådighed og ikke kun den halve? Hvor meget er der så tilbage, og hvor mange muligheder er der så for at få sænket de direkte skatter? Det tror jeg er et centralt spørgsmål for alle og for alles bedømmelse af det skattereforhold, der blev indgået mellem socialdemokratiet og socialistsk folkeparti i fjor.

I øvrigt vil jeg gerne bede finansministeren om at oplyse, hvordan den statsfinansielle stilling er i dag, og hvordan man altså forventer den for det kommende år.

Med hensyn til ITP vil vi vende tilbage til denne sag under principdebatten, der jo finder sted i løbet af denne måned eller i hvert fald af en måneds tid. Vi er positive over for en løsning på pensionsspørgsmålet, men vi har ikke afsluttet vore overvejelser om, hvorvidt det skal ske på den ene eller den anden manér.

Vi er også positive over for en forlænget undervisningspligt, og vi betragter det som vigtigt, om folketingene nu kan træffe denne afgørelse. Vi ved godt, at derfor bliver den ikke gennemført i praksis fra den ene dag til den anden. Forudsætningerne skal gradvis bygges op i det tempo, hvori landet har råd til det, og hvori man kan finde og udvikle og uddanne de fornødne lærerkræfter. Vi mener også, at vi i samme forbindelse må lægge fast, hvordan gymnasiets fremtidige placering skal være i forhold til f. eks. en 9-årig folkeskole. Men vi er altså meget indstillet på et samarbejde på dette område, fordi vi betragter dygtighed og ud-

dannelse som den eneste råvare, Danmark har, og den eneste afgørende faktor for i det lange løb at kunne være med.

Vi mener, at de administrative problemer nu må være nærmere en løsning, end de har været tidligere. Vi vil derfor genfremsætte vore synspunkter om en administrativ reform, om en fjernelse af refusionsordninger, om indførelse af bloktilskud til kommunerne i stedet for disse økonomisk ansvarsødelæggende refusionsordninger, som i dag er så væsentligt et led i kommunernes finansiering og i hele den offentlige økonomi. Vi mener, at med den kommunalreform, der blev gennemført her sidste år, med den placering af amtskommunerne, der blev gennemført, og med den sammenlægning af primærkommuner, som nu vil blive gennemført i praksis, er det nødvendigt, at man her i folketinget fastlægger byrdefordelingen mellem stat og kommune, fastlægger, hvordan de fremtidige støtteordninger til kommunerne skal være, og hvordan de enkelte selvstændige enheder i det administrative system skal virke.

De sidste ændringer i forbindelse med ministerskiftet har jo ligesom fundet sted efter de forhenværende søms princip, så hastigt skulle det gå; nu havde man en folketingsmand ledig, som havde taget afsked som borgmester, vel i forventningen om, at der skulle ske noget med ham, han gik altså ledig på torvet, og hvorfor så ikke bruge ham til noget andet end det, man havde regnet med, når der nu var det søm? Og man havde en boligminister, der var færdig med bolighistorien, han kunne så få planlægningen, den kunne man føre over fra økonomiministeren; dér hang det søm, der havde lidt plads; og så var der økonomiministeren tilbage, han er jo ung og frisk og energisk og taler udmærket fremmede sprog, og så kunne han jo få markedspolitikken. Ja men det er disse stadige forandringer, der ikke er fornuftige; det er det, der er i vejen, hr. statsminister. Jeg siger ikke, de herrer ikke er kvalificerede; men det, jeg siger, er, at jeg tror, at det for det administrative sy-

[Poul Møller.]

stem og for rationaliseringen er meget, meget svært at tage de stadige forandringer. Og jordlovene — ligesom de var placeret hos økonomiministeren, så forsvandt de over til boligministeren. Det er svært så at få den nødvendige klarhed. Planlægningsopgaverne — ja, jeg ved ikke, hvor meget det, der er gået over til boligministeren, indbefatter; er den administrative rationalisering stadig hos økonomiministeren? Jeg ved ikke, om det er en trøst.

Der er mange problemer, der skal løses, og statsministeren var i forbindelse med omtalen af jordlove, landsbygge lov o. lign. inde på, at vi skal nok, når vi ser på borgernes forhold til staten, prøve på at fjerne alle de bånd i den gamle lovgivning, der kun kræver administration, og som ikke længere tjener et fornuftigt formål. Jeg tror, det er noget meget væsentligt, at vi, hvis vi gennemgår, hvad vi har af administrative forskrifter, spørger os selv: har vi brug for dem længere? Er der ikke sket sådanne forandringer, at vi kan stryge dem? Har vi brug for, at man skal løbe efter så mange tilladelser forskellige steder? Det ville virkelig være en frigørelsesindsats at gå dette igennem, og det ville også kunne frigøre noget arbejdskraft, når man var kommet igennem det. Jeg tror derfor, det er vigtigt, og jeg tror, vi skal huske de ord, der blev sagt, inden vi gik herover, nemlig at loven skal være til for menneskets skyld; loven er ikke noget i sig selv; hvis den ikke længere fremmer menneskelige formål, bør den afskaffes, og det er vor pligt her at gøre det.

I den forbindelse talte statsministeren også om jordlovene. Han erkendte problemernes vanskelighed og gav udtryk for vilje til at nå frem til en løsning. Alt det er såre godt. Vi erkender, at det er vigtigt at få en ændring og en forenkling af naturfredningsloven og samtidig en lovgivning, der giver os mulighed for at få de fritidsområder, landet skal have, at få en sikring af byudviklingen til rimeligere priser end de nuværende grundpriser i udviklingsområderne, og at vi fordyber os i problemerne om udlændinges adgang til jord. Her er vi rede til at se på lovforslag, at fremsætte vore tanker og vore synspunkter.

Statsministeren fremsatte i den forbin-

delse en indbydelse eller sagde, at han ville komme med en indbydelse; sådan skulle det vist opfattes. Vi kan vist ikke rende endnu. Vi må naturligvis se, hvad statsministerens indbydelse indeholder. Det er klart, at på forhånd skal vi ikke købe katten i sækken, lige så lidt som statsministeren har haft lyst til at lade katten slippe ud af sækken. Men betyder dette, at samarbejdsaftalen imellem de to socialistiske partier, der udtrykkeligt nævner jordlovene som en samarbejdsopgave, kan siges at være ikke-eksisterende? Eller betyder det, at socialistisk folkeparti og socialdemokratiet først forhandler og først orienterer hinanden, og så indbydes vi til at komme over og drøfte, hvordan man så skal gerere sig? Betyder det, at alle skal være lige? Eller betyder det som i „Kammerat Napoleon“, at nogle skal være mere lige end andre? Det vil jeg gerne have svar på.

I øvrigt ved statsministeren, at hvis ikke det er noget helt frisk, som vi ikke har haft lejlighed til at drøfte tidligere, så vil vi tilråde ham at fremsætte forslagene i tinget, og at vi ikke på forhånd giver afkald på retten til folkeafstemning. Dette, at vi ikke på forhånd giver afkald på retten til folkeafstemning, har vakt lidt røre. Men det er ingen trussel, det er grundlovens kendsgerning, og vi ville sjakre borgernes beskyttelsesrettigheder væk, hvis vi udtalte os anderledes herom.

Må jeg så til sidst sige lidt om samarbejdet i almindelighed. Hr. Per Hækkerup var inde på det, og han sagde, at samarbejdsaftalen mellem S og SF kun var en orienteringspligt. Nu ved jeg ikke, om ikke meningen med denne orienteringspligt er, at man skal se at blive enig, sådan har jeg i hvert fald forstået samarbejdsaftalen; min eftermand her på talerstolen kan måske belyse det spørgsmål, om ikke formålet er, at de to skal blive enige, eller om det kun er en orientering, man skal give hinanden.

Men hr. Per Hækkerup sagde videre, at socialdemokratiet ville forhandle med socialistisk folkeparti, hvis det gjorde det mere sandsynligt at få gennemført det socialdemokratiske program, og med os andre, hvis man mente ad den vej at kunne gennemføre socialdemokratiets politik. Men det vil sige, at hvad enten hr. Per Hækkerup

[Poul Møller.]

vælger det ene eller det andet, er det socialdemokratiets politik, der skal gennemføres. (Per Hækkerup: Naturligvis!). Naturligvis, siger hr. Per Hækkerup; men det kan måske også afsløre, hvorfor vi andre ikke sådan springer til hans indbydelser, for vi er ikke valgt for at gennemføre socialdemokratiets politik, og det forhold, at socialdemokratiet tabte 7 mand på folketingsvalgdagen, gør det jo ikke mere sandsynligt, at vi er slikne efter at bøje os for socialdemokratiets politik. De gallupundersøgelser, vi har fået i sommerens løb, gør jo heller ikke, at vi føler, at vælgerene siger til os, at nu skal I skam rende, og nu skal I hoppe og springe, hvis Per Hækkerup vil gennemføre socialdemokratiets politik med jer. Absolut ikke. Altså, en indbydelse til samarbejde, der kun drejer sig om socialdemokratiets politik, den kan man spare sig.

Vi har flere gange i fjor opfordret regeringen til at frigøre sig for kontaktudvalget — eller det røde kabinet, som det hedder i folkemunde — så vi kunne mødes frit her i folketinget og også forhandle om gennemførelse af andre partiers tanker og ideer, også forhandle om gennemførelse af noget, der ikke er socialdemokratisk politik. Vi er blevet afvist; samarbejdsaftalen består, og den indbydelse, vi har, er en indbydelse til at gennemføre socialdemokratiets politik. Under disse omstændigheder vil vi fremlægge vore egne forslag, søge at præge arbejdet herinde sagligt og politisk, virke for et alternativ til den regering, som ved, at den har tabt vælgernes tillid fra det øjeblik, da den brød de løfter, den gav vælgerne, og baserede sin gerning på et fællesskab om en socialistisk teori, der intet har med dagens problemer at gøre — landets erhvervsproblemer kan ikke løses ved at hente lægedom ved Karl Marx' gravsted — og som ikke kan føre til andet end ensidighed i lovgivningen og belastning for fremskridtet.

Det er det grundlag, vi arbejder på. Ikke for at føre socialdemokratiets politik er vi her, men for at føre en politik, der kan hjælpe på renteproblemerne, på de økonomiske problemer, der kan skabe større konkurrenceevne for Danmark, når vi går ind i fællesmarkedet, for at føre en politik, der kan skabe et sagligt og et politisk alternativ til den regering, der sidder.

Aksel Larsen: Min forgænger på talerstolen havde, så vidt jeg fulgte med, i det væsentlige bygget sin tale op som en uendelig masse spørgsmål til forskellige. Han stillede ved afslutningen også et spørgsmål til mig, nemlig om jeg nu ikke ville fortælle ham om, hvad samarbejdsaftalen mellem socialistisk folkeparti og socialdemokratiet egentlig går ud på. For det første kan han læse aftalen; for det andet har han, jeg tror over hundrede gange, fået en forklaring fra vore to partier om, hvad den går ud på, så jeg kan ikke indlade mig på nu at gentage denne forklaring, selv om der er stillet spørgsmål om det.

Nej, jeg vil hellere sige, at det første folketingsår med arbejderpartiflertal er til ende, og et nyt er begyndt. Det kan være fristende at benytte anledningen til at gøre status, og jeg falder for fristelsen, men gør det på denne måde:

Kort efter valget, da de partier, man med de ord, der står til vor rådighed, kalder de borgerlige; så, at den for dem utrolige situation var indtrådt, at de ikke mere havde folketingsmajoritet, og da samarbejdet mellem socialdemokratiet og socialistisk folkeparti tonede frem, syntes man i dansk politik at indstille sig på hensyntagen til vælgerviljen og de ændrede vilkår. Siden synes erkendelsen af virkeligheden at være skrevet i glemmebogen. Den blafrede ganske vist endnu svagt, da konservative politikere endnu for en måned siden syntes meget villige til at medvirke ved en samfundsbetonet jordlovgivning og andet reformarbejde; men deres parti lukkede hurtigt af. Nu hedder det ikke blot fra den borgerlige presse, men også fra den mere eller mindre forenede borgerlige opposition, at al landsens ulykker er brudt ind over vort land på grund af det socialistiske flertals huseren, og medmindre vi får valg i utide, kan det kun blive værre. Man bebuder krise for erhvervslivet, arbejdsløshed, inflationskatastrofer og skændige skatteplyndringer. Glemte er erfaringerne fra mommens ikræfttræden den 3. juli, hvor man jo næsten bebudede al dansk handelsvirksomheds undergang, hvilket som bekendt ikke indtraf. Det grundlæggende tema i efterårets dystre borgerlige koncert — vi har også hørt det her — hedder „regeringens og flertallets ødelæggende og erhvervsfjendtlige politik“.

[Aksel Larsen.]

Det må være tilladt på den givne foranledning at gøre opmærksom på noget, som burde være elementært. Erhvervslivet er ikke kun og erhvervslivet er ikke ensbetydende med industri- og handelsvirksomhedernes aktionærer og ledere så lidt som med de branche- og arbejdsgiverforeninger, der forener dem.

Erhvervslivet er også og i allerhøjeste grad arbejderne og de øvrige ansatte i virksomhederne, uden hvis arbejdsindsats og kunnen hverken virksomhederne eller samfundet vil kunne trives. Det, man kalder erhvervslivets trivsel, altså produktion, fordeling, investering og udbygning, er noget, som angår hele folket, og som ikke kan eller skal anskues ud fra profitmotivets snævre synsvinkel. Ja, jeg ved godt, at det gør dygtige virksomhedsledere heller ikke, men man glemmer ofte og næsten systematisk, at alle de hundre tusinder, der gennem deres arbejde skaber rigdomme og får det til at gå, i høj grad er en del af erhvervslivet, og at de har ret til at tale med og være medbestemmende.

Det er kun godt, at netop spørgsmålet om medbestemmelsesret, om medindflydelse på virksomhedernes ledelse og drift og dermed på erhvervslivet — kort sagt det, man kalder industrielt demokrati, og som er noget meget mere omfattende end det, man kalder klimaet på arbejdspladserne — er bragt frem i forgrunden af arbejderbevægelsen og optaget til løsning ved de seneste initiativer fra Landsorganisationen De samvirkende Fagforbund. Det er givet, at dette kommer lovgivningsmagten også til at beskæftige sig med, ligesom den — det være sagt uden umiddelbar forbindelse med dette problem — også kan komme til at interessere sig mere end hidtil for spørgsmålet om arbejdsuge og ferie, også selv om det måske ikke passer hr. Poul Møller.

I den politiske debat opererer man alt for meget med gamle klicheer, med ord, som dækker fortidsbegreber, men som for længst har mistet mening og indhold. Sådan forholder det sig med anvendelsen af ord som liberalisme, liberal politik og liberale partier. De anvendes i øvrigt af mange, som for sig selv og andre vil holde liv i en myte, skønt de ikke er i stand til at forsyne disse ord med et konkret politisk indhold. Mest

energisk synes i så henseende venstre at være, det parti, der i særlig grad repræsenterer den erhvervsgren, nemlig landbruget, som råber mest på statsstøtte, statsindgreb og statsreguleringer, ja, og som også — og dette må siges — i betydelig grad har behov for, at staten som samfundets politiske overbygning bekymrer sig om erhvervets trivsel. Dermed være dog ikke sagt, at venstre og hr. Poul Hartling er ene om at optræde i dansk politik som liberalismens forfægtere.

Hvordan er så virkeligheden? Jo, det er den, at samfundet og den produktion, der styres eller kan styres af mennesker, er undergået en kolossal udvikling og forandring, fra dengang produktionsmidlet hed en afbrækket gren eller en flintflække, dengang produktionen, altså menneskets tilegnelse fra naturen, var individuel. Nu hedder det moderne storindustri, atomreaktorer og datamaskiner. Produktionen er nu kollektiv, den er samfundsmæssig, og den er kun mulig ved alles samvirke med alle. Det er netop dette, som betinger dens næsten ubegrænsede vækst, og dens sigte er at tilfredsstille hele samfundets behov.

Det er dette, som har medført velstandstigningen, de materielle som de kulturelle fremskridt. Det er også dette, som har ført til kvalitative ændringer i selve produktionsvilkårene under kapitalismen, som synes i betydelig grad at have om ikke udelukket de store økonomiske kriser, så dog at have muliggjort deres bekæmpelse, og som gør liberalisme i gammeldags forstand til noget håbløst fortidigt og uanvendeligt.

Men så længe man ikke erkender dette, vil tilværelsen trods fremskridt og produktion og velstand være ustabil og fremtiden usikker. Planmæssighed, samfundsmæssigt indseende med produktionen og styring af produktionen er en nødvendighed. Det går ikke an at lade blinde kræfter regere. Her er politikernes ansvar. Pleje af særinteresser og smålig partitaktik er til skade i den virkelighedsverden, vi lever i.

Flertalsskiftet i folketinget har givet mulighed for, at denne opfattelse kan slå igennem i dansk politik — uanset hr. Poul Møllers tale om Karl Marx' gravsted. Det har fra socialistisk folkepartis start været vor konkrete politiske målsætning at opnå et sådant flertalsskifte og derpå at få arbej-

[Aksel Larsen.]

derpartifertallet brugt til en samfundsbe-
tonet politik, som har socialistisk sigte,
men i hele folkets interesse.

Man udgyder aldeles uberettiget vredens
skåler over socialdemokratiet og statsmini-
steren i anledning af det samarbejde, der er
etableret om flertallets anvendelse til at
gennemføre en politik, der er i overensstem-
melse med de interesser, vore to partier har
tilfælles efter deres programmer. Man synes
at glemme, at selv om socialdemokratiet
efter vor opfattelse — og sikkert efter fler-
tallet af dets vælgeres opfattelse — har været
for villig til at give indrømmelser til de
borgerlige partier i strid med sit eget
program og målsætning, så har det måttet
klare sig igennem ved hjælp af forlig med
et eller flere borgerlige partier, hvilket
førte til nødløsninger og forsøg på at klare
dagen og vejen ved midler, der hørte den
klassiske — og forældede — kapitalismes
tid til. Nu er tiden og mulighederne ændret,
jærtæppet er, forhåbentlig for stedse,
gået ned for det, der kaldtes de firkantede
forligs politik.

Myten om, at det nye flertal har etableret
sit diktatur over folketingets borgerlige
mindretal, er forhåbentlig aflivet, selv om
den lever i den partipolitiske agitation. Det
bør amnestuehistorierne om, at regeringen
lever af SF's nåde, eller om, at SF har solgt
sig med hud og hår til socialdemokratiet,
også være. Håbet om, at det aftalte sam-
arbejde ikke vil kunne holde, gør man klo-
gest i at opgive, også selv om der fra tid til
anden er kommet udtalelser fra kredse i
begge partier, der kunne tyde på vanskelig-
heder eller tvivl. Også samarbejde i politik
er en politisk kunst, som skal læres; men
det forløbne år og dets resultater viser, at
den aftale, som sluttedes i forbindelse med
forliget om skattereformen, kan holde, og
den vil blive holdt. Denne aftale tager netop
sigte på i valgperioden at få gennemført de
først fornødne reformer på lovgivningens
område.

Skattereformen var det første. Den vil
føre til en forenkling og smidiggørelse af det
skattesystem, der skal skaffe staten og kom-
munerne midler til at løse de store, på-
trængende opgaver. Den skal og vil føre
til en socialt rimeligere fordeling af skatte-
byrderne, og den skal gøre skatterne bedre

anvendelige end hidtil som konjunktur-
politisk instrument. Er der nogen, der herved
mister skattefordele, som de ikke burde
have haft, kan dette ikke give anledning
til berettiget kritik.

Arbejdet med skattereformen er ikke til
ende, heller ikke med kildeskattens ikraft-
træden fra januar 1969. Jeg vil i den for-
bindelse modsat venstre og de konservative
opfordre finansministeren til at fastholde
denne termin. Endnu mangler lovgivningen
om skattefradragsreglens bortfald fra 1968
og desuden de fornødne overgangsbestem-
melser, men dette vil jo komme. Det er
ganske uberettiget at klandre finansmini-
steren, fordi den nye skatteskala ikke fore-
ligger, så meget mere som man hidtil har
fundet det helt i orden, at ligningsloven som
regel først gjordes færdig i december og ud-
skrivningsloven med skatteskalaerne hidtil
først er blevet besluttet i foråret. Vi for-
venter i øvrigt, at selv med den bedre
progression, der kan indbygges ved skatte-
fradragsreglens bortfald, og med lettelser
for en væsentlig del af de såkaldte mellem-
indkomster vil indkomstskatterne bidrage
noget mere end tidligere til dækning af
statens finansbehov, da oprydningen i fra-
dragsjunglen og den forbedrede ligning
sikkert vil forøge den samlede selvangivne
indkomstmasse betydeligt.

Skattereformens andet afsnit må blive
saneringen af forbrugsbeskatningen, som
folketinget må tage fat på nu i efteråret.
De såkaldte punktskatter er jo aldrig pålagt
efter, hvad der kunne være ret og rimeligt,
men er pålagt enten for at dække et påtræn-
gende behov for flere statsindtægter eller for
at virke forbrugsbegrænsende. Deres ind-
førelse og forhøjelse havde derfor oftest
præg af det, man kalder de forhånden-
værende søms princip.

Jeg regner med, at vi meget snart fra
finansministeren modtager den lovede over-
sigt over forbrugsbeskatningen, så kule-
gravningen kan komme i gang, og jeg håber,
at vi kan lette mærkbart på de punktskatter,
der hviler for tyngende på befolkningens
daglige eller mest nødvendige forbrug. Dette
skulle jo også være blevet muliggjort ved
momsens indførelse. Hvad denne angår, har
vist de fleste bemærket, at mange varer i
juli og august steg en kende mere, end selve
momsen skulle nødvendiggøre. Jeg kan kun

[Aksel Larsen.]

opfordre regeringen til at drage omsorg for, at monopoltilsynet udnytter sine beføjelser til at gribe ind, hvor uberettigede stigninger i priser og avancer måtte være forekommet. Men jeg tror samtidig, det er berettiget at opfordre forbrugerne til selv at være på vagt og i givet fald henvende sig til de dertil egnede myndigheder, hvis de finder, at priserne er forhøjet uberettiget.

Ved siden af fortsættelsen af arbejdet med skattereformen bliver jordlovgivningen den største sag i dette folketingsårs indenrigske lovgivningsområde. Jeg skulle tro, den erkendelse er trængt igennem i alle partier, at jordlovenes forkastelse ved folkeafstemningen i 1963 har haft ulykkelige følger. Jeg forstår dog på hr. Poul Hartlings tale, at han stadig væk ikke er kommet længere end til 1963. Det var jo nok den hæmningsløse agitation med den grimme hånds trussel mod den lille mands lille hus, der gav det resultat, at jordlovene blev forkastet. Følgerne udeblev ikke. Jord- og ejendomspriserne er siden steget i et tempo, så det nu er vanskeligere end nogen sinde for den lille mand at erhverve sig et lille hus, og i hvert fald må han bløde kraftigt til grundspekulationen. En sammenligning med den almindelige stigning i forbrugerprisniveauet viser dette med afskrækkende tydelighed. For det almindelige private forbrug er priserne fordoblet fra 1938 til 1965; for byggegrunde i hovedstadsområdet er priserne imidlertid steget til det 24-dobbelte eller altså 6 gange så meget som andre forbrugerpriser. Priserne på landbrugsjord, der overgår til anden anvendelse — det er jo i det væsentlige udstykning og byggeri — var i 1965 dobbelt så høje som i 1960. En del af disse prisstigninger er betinget af samfundsudviklingen, en anden del skyldes grundspekulationen, og den mindste del hænger sammen med den almindelige pengeforringelse. Disse tal illustrerer tilstrækkelig tydeligt, selv om meget andet naturligvis kunne anføres, nødvendigheden af samfundsindgreb.

Jord- og ejendomsprisernes stigning er en af de væsentlige danske kilder til den inflatoriske udvikling, og det står i folketingets magt at tilstoppe den. De samfunds-skabte værdistigninger bør ikke gå i privatpersoners lomme, men tilfalde samfundet. Her skal man holde op med at pukke på

det begreb, der hedder den grundlovssikrede private ejendomsret. Den bør, hvad jord angår, være begrænset til jordens værdi ved den hidtidige anvendelse. Jeg er, som man forstår, enig i de anskuelser, professor Illum har fremsat. Det kan også siges på den måde, som det er sagt på af undervisningsministeren. Han har engang sagt:

„Ejendomsretten er ikke et forhold, der består i sig selv, og som kræver lovgivningsmagtens beskyttelse, nej, det er tværtimod lovgivningsmagten, der skaber ejendomsretten ved at indrømme og garantere en person en række rettigheder over for andre personer med hensyn til ejendom af den ene eller den anden art. Efter denne opfattelse kan der ikke blive tale om „indgreb“, da ejendomsretten ikke består i andet, end lovgivningsmagten til enhver tid lægger i den. Vægten lægges altså ikke her på et eller andet mystisk ejendomsbegreb, men på de faktiske forekommende dispositionsmuligheder med hensyn til tingene“.

Ja, så vidt undervisningsministeren. Jeg er ganske enig med ham.

Jeg håber, sådanne synspunkter vil slå igennem og komme til størst muligt udtryk i den kommende jordlovgivning. Det er nødvendigt, at jordprisernes stigning bremses, helst bringes til ophør, ja, eller endog til fald, og at der gennem en tidssvarende lovgivning åbnes adgang til virkelig samfundsplanlægning, hvad Danmarks jord og dens anvendelse angår. Man tør vel ikke håbe på enighed herom blandt alle folketingets partier, men vi vil, som regeringen, arbejde for størst mulig tilslutning til denne opfattelse.

Det er muligt, at venstre til skade for det arbejdende landbrug er indstillet på i denne sag at praktisere de korslagte armes politik. Som allerede nævnt synes der dog i det konservative folkeparti at være kræfter, som ikke stiller sig afvisende, og ud fra kendskabet til de radikales program og udtalelser må man vel gå ud fra, at medvirken kan betragtes som mere end mulig. Noget lignende gælder formodentlig liberalt centrum. Jo bredere tilslutning, jo mere holdbare jordlove får vi. Men naturligvis skal denne tilslutning ikke søges på bekostning af det principielt nødvendigeste i jordlovenes indhold og udformning.

[Aksel Larsen.]

Der foreligger mange andre opgaver for folketinget i dette folketingsår. Uddannelse og undervisning stiller sine meget store krav, det samme gælder socialpolitikken, og det gælder boligbyggeriet, hvor jeg håber boligfonden kommer til at spille den store rolle, der var tiltænkt den.

De trafikale investeringer bør koncentrere sig om det overordnede trafiknet — dette bør i hvert fald have første prioritet — samt udbygningen af den kollektive trafik, navnlig i hovedstadsområdet. Vi stiller os ikke afvisende over for den bebudede principbeslutning om bygning af en Store-Bæltsbro, men trafikministeren kan, som han ved, være sikker på min varmeste tilslutning, når han nu er kommet til den overbevisning, at den faste Øresundsforbindelse og bygningen af en ny storlufthavn i Øresundsområdet har endnu større betydning og haster mere. Jeg ved meget vel, at man stadig mange steder hævder det misforståelsens synspunkt, at for at dæmme op for Hamborgs økonomiske indflydelse i Jylland må hovedlandet gøres brofast med Sjælland.

Man glemmer, at derved gøres Sjælland og hovedstaden brofast med Hamborg. Det bliver ikke betænkeligt at gøre Sjælland brofast med Hamborg, når der først er taget fat på Øresundsregionens udbygning til et erhvervsøkonomisk kraftcentrum — som i Norden kun kan skabes ved Øresund, og som kun kan skabes ved bygning af den faste Øresundsforbindelse — og jeg opfordrer trafikministeren til at sætte yderligere fart i det arbejde, som skal muliggøre, at der tages kraftigt fat på denne opgaves løsning.

Jeg kan ikke undlade at komme med en sidebemærkning til justitsministeren, selv om det egentlig ikke hører hjemme i denne tale, men nu er anledningen der. Der kunne være grund nok til at gå ind på mange problemer under hans ressort, men jeg vil her nøjes med at omtale efterretningstjenestens telefonaftlytninger. I anledning af, at ledelsen for den socialdemokratiske ungdom formener, at dens telefoner aflyttes af politiet, har justitsministeren ifølge Aktuelt dementeret dette med følgende ord:

„Hvis regeringspartiets eller nogle til regeringspartiet knyttede organers telefoner blev aflyttet, ville jeg være blevet

underrettet, men der er her tale om ren og skær teori. Det kan ganske enkelt ikke finde sted.“

Tillad mig at spørge: skal dette forstås derhen, at justitsministeren bliver underrettet om alle tilfælde af telefonaftlytninger, der går ud over legale politiske partier og organisationer? Eller bliver justitsministeren kun og specielt underrettet, når der lyttes hos socialdemokrater? Hvis det sidste spørgsmål må besvares med ja, hvor er demokratiet og ligheden for loven og politiet så henne? Betyder ministerens erklæring, at han nok vil mene, at det kan finde sted, at andre partiers end regeringspartiets telefoner aflyttes? Og på den givne foranledning — bortset fra hvad man ellers kan mene om efterretningstjenesten og dens kartoteks- og aflytningsvirksomhed, og vi mener, som man ved, en del — burde justitsministeren så ikke være i stand til at afgive en kategorisk erklæring om, at politiaflytning af politiske partiers og organisationslederes telefoner ganske enkelt ikke kan finde sted og ikke finder sted?

Medens jeg alligevel beskæftiger mig med justitsministeren, kan jeg ikke undlade at efterlyse et forslag til en hyrevognsordning. En sådan har jo ikke tidligere kunnet gennemføres på grund af modstand fra folketingets borgerlige partier, en modstand, som forekommer mig ubegribelig; under de nu ændrede forhold her i tinget synes jeg, regeringen bør sørge for, at opgaven bliver løst.

Jeg kommer nu tilbage til det, som for os er hovedsagen, og som jeg berørte i begyndelsen af talen. Det altoverskyggende nødvendige for regering og lovgivningsmagt er at få samfundsmæssigt indseende og plan over økonomien, over produktionen og investeringerne. Netop i denne periode er Danmarks kapitalbehov til investeringer stort, men tilgangen af midler til investering begrænset. Den økonomiske politik må tilstræbe opretholdelsen af fuld beskæftigelse under skabelsen af den størst mulige produktion, samtidig med at et stabilt prisniveau tilstræbes fastholdt. Det kan imidlertid ikke være samfundsmæssig lige meget, hvilken produktion der udvikler sig, i hvilken produktion eller anden virksomhed der investeres. Hvis der ikke er plan, hvis samfundet ikke har indseende, vil investe-

[Aksel Larsen.]

ringerne fortsat i det væsentlige kun være styret af profithensyn, ikke af samfundshensyn, og det har vi i Danmark simpelt hen ikke råd til.

Vi ved, at regeringen overvejer, hvordan den kan hjælpe skibsbygningsindustrien, og alle er vist af den opfattelse, at her drejer det sig om en samfundsgavnlig produktionsgren. Ja men hvis man vil begunstige investeringer i en sådan produktionsgren, må man modsat kunne gøre investeringer i mindre nødvendig — for ikke at tale om helt unødvendig — produktion eller virksomhed mindre tillokkende. Veje og midler hertil må overvejes. Det er muligt, at indførelse af differentierede afskrivningsregler vil vise sig gavnlig.

Vi har netop erfaret, at i Herning er der åbnet et såkaldt supermarked; men der er i Herning 3 andre supermarkeder under bygning. Hvert af disse 4 supermarkeder siges at kunne betjene 30.000 mennesker, altså akkurat hvad der bor i Herning. Jeg spørger: har vort samfund råd til en sådan flothed med overflødige investeringer? Lyngby kommune påtænker at sælge byens bedst beliggende grund til et konsortium, som med en investering af op imod 400 mill. kr. vil bygge et sikkert enestående flot butikscenter, hvor m²-lejen må blive mildt sagt eksorbitant høj. Konsortiet venter sig sikkert en betydelig gevinst, men jeg spørger: er der samfundsmæssigt brug for butikscentret, og har vi råd til at lade kapital, som kunne finde bedre anvendelse i produktionen, indbygge i et sådant handelspalads?

Eksempler kan hentes fra andre byer og egne, men de nævnte belyser og begrundet tilstrækkeligt, at samfundet må have adgang til at styre investeringerne også i den private sektor.

Alt tyder imidlertid på, at dette ikke vil være tilstrækkeligt, hvis tempoet for det sunde erhvervslivs udbygning skal holdes og helst forøges. Man må også tage i betragtning, at ganske vist bidrager den private opsparing i nogen grad til kapitaldannelse, men efterhånden som sociallovgivningen og de øvrige ydelser fra det offentlige til borgerne forbedres og forøges, mindskes trangen til privat opsparing. Offentlig opsparing må så træde i stedet, og staten må sættes i stand

til i større og større grad at hjælpe erhvervslivet med kapital til investeringer.

Det forslag til beslutning, bl. a. om oprettelse af en offentlig investeringsfond, som socialistisk folkeparti fremsatte i foråret, fik jo en ikke særlig velvillig modtagelse her i tinget. Jeg håber, forståelsen for nødvendigheden af en investeringsfond eller -bank er vokset siden da. Der er adskillige industrivirksomheder her i landet, som enten stagnerer på grund af kapitalmangel eller ikke formår at udvide produktionen, fordi kapital på rimelige vilkår ikke er til at opdrive. Sådan er det allerede i dag, men opgaverne på dette felt vokser stadig.

Vi vil jo i nær fremtid gennem en redegørelse fra socialministeren blive gjort bekendt med de tanker, regeringen foreløbig har om indførelse af en almindelig tillægspension. Jeg skal ikke foregribe diskussionen om denne, men jeg har jo bemærket, at såvel et politisk parti som kredse, der hævder at repræsentere dansk erhvervsliv, allerede har travlt med at vende sig mod regeringens formodede planer, idet man med afsky har bemærket, at de indebærer den successive skabelse af en mange milliarders offentlig fond. Det er muligt, at en fond, hvorfra der kan hentes midler til investering i produktion og eksport, kan skabes ad vejen over tillægspensionen, og så burde det da anses for gavnligt. Naturligvis kunne midlerne til investeringsfonden eller -banken også skaffes ad overbudgetteringsvej, og ingen metode skal på forhånd afvises. Opgavens løsning kommer man ikke uden om.

I det omfang man mener, at større privat opsparing også kan have betydning, anbefaler vi, at man nu meget snart beslutter sig til i lighed med vore nordiske brødrelande at oprette en postsparebank eller postsparekasse. At gøre det lettere for folk at spare op er en langt bedre metode end at præmiere den private opsparing ved hjælp af skattelettelser, som reelt betyder, at staten og kommunerne på andre skatteyderes vegne betaler størsteparten af disse påståede private opsparingers beløb. Dette sagt med venlig hilsen til venstre og de konservative.

Inden jeg slutter, må jeg komme med nogle bemærkninger om den udenrigspolitiske og forsvarspolitiske del af statsministerens redegørelse. Hvad forsvaret angår, hører vi, at regeringen påtænker at lade et

[Aksel Larsen.]

særligt udvalg undersøge, hvordan der kan rationaliseres, og hvordan forsvarrets overbygning — der sikkert er for stor — kan mindskes ved overgang til enhedsværn. Det lyder prisværdigt. Men var det ikke mere rigtigt at overveje, om ikke tiden i enhver henseende er løbet fra forsvarsforliget af 1960, fra dets styrkemål og dets omkostninger? Man overvejer for tiden, hvor man skal placere ordrer på for 250 mill. kr. nye jetjagere, idet man henviser til styrkemålene af 1960. Som enhver ved, anser socialistisk folkeparti et dansk militært forsvar for i mildeste fald at være uanvendeligt og følgelig overflødig. Vil man endnu ikke slutte sig til dette synspunkt, så burde man i det mindste holde op med at klamre sig til styrkemålene i en forsvarsordning af 1960, som sikkert i enhver henseende er forældet, også teknisk. Det burde også have finansministerens interesse at skære betydeligt ned på disse uproduktive udgifter, så ville han få mindre hovedbrud over statens finanser.

Jeg formoder, at vi har ret til at forstå statsministerens noget forsigtige udtalelser her i tinget om Vietnam på baggrund af de adskilligt klarere udtalelser, han fremsatte i presseklubben i New York, hvor han utvetydigt krævede standsning af de amerikanske bombninger i Nordvietnam.

Jeg benytter lejligheden til at takke den nyudnævnte udenrigsminister for hans lige så klare udtalelser herom over for pressefolkene i den amerikanske TV-udsendelse. Dog kan jeg ikke takke ham, fordi han lod sig presse til at anklage Nordvietnam for aggression. I Vietnam er der absolut kun én aggressor, nemlig USA. Det er ikke trængt ind til hr. Poul Møllers bevidsthed. Han tillod sig endda her fra talersolen at påstå, at USA var i Vietnam for at standse en aggression, med andre ord at USA var i Vietnam for at forsvare sig mod en vietnamesisk aggression. Man må undskyldte mig, det er ikke Vietnam, hverken Nord- eller Sydvietnam, der har 500.000 mand bevæb-

net med alle de mest djævelske midler fra krigsindustrien stående i Californien eller andetsteds i De Forenede Stater. Aggressionen er fra USAs side, og dette kan det måske være nødvendigt i visse situationer at skjule, om jeg så må sige, af diplomatiske grunde, men der er ingen grund til ikke at sige det åbent og klart her.

Må jeg samtidig benytte lejligheden til at udtale min forundring over, at regeringen vil benytte visumbestemmelser til at hindre afhøring her i København af vidner fra Nordvietnam for det såkaldte Russelltribunal, og over statsministerens begrundelse for denne beslutning. Jeg henstiller, at regeringens beslutning tages op til overvejelse, og at den omgøres, uanset hvad regeringen i øvrigt mener om Russelltribunalet.

Grækenland og regeringens holdning dertil behøver jeg ikke at sige meget om. Vi er fuldt tilfreds med, at Danmark sammen med andre lande har indklaget militærdiktaturet i Grækenland for menneskerettighedskommissionen. Regeringens klare og rigtige holdning i dette spørgsmål har fået sin tydelige understregning ved den selvfølgelig, hvormed statsministeren foretog ændringer i regeringens sammensætning. Det var jo simpelt hen umuligt i regeringen at beholde en minister, som offentligt angriber de regeringsbeslutninger og den politik, han selv som medlem af regeringen har godkendt. Hr. Tyge Dahlgaards forskellige former for bortforklaringer skal jeg ikke spilde ord på, og hvad angår hans seneste redegørelse, som Berlingske Tidende med fryd bragte på forsiden, skal jeg nøjes med at citere den karakteristisk, der blev givet i lederen i selvsamme nummer af bladet. Der skrev man:

„Den redegørelse, hr. Dahlgaard i dag offentliggør i Berlingske Tidende, er et bemærkelsesværdigt og for dansk politik enestående dokument.“

Ja, det er så sandt, som det er skrevet.

Med hr. Tyge Dahlgaard mistede vi en markedsminister, men endnu er der ingen-ting, der tyder på, at regeringen derfor har

[Aksel Larsen.]

ændret markedspolitik. Den har i hvert fald stadig håb om, at de ansøgte forhandlinger om medlemskab i fællesmarkedet hurtigt kan påbegyndes, og håbet beskæmmer jo ingen, men udsigt til forhandlinger giver det næppe — for slet ikke at tale om, hvor langvarige disse kan blive. Østrig forhandler som bekendt på 6. år.

Jeg må gentage, hvad jeg har sagt tidligere: at det vil være yderst uklogt at tilrettelægge dansk erhvervs politik ud fra den forudsætning, at vi kommer ind i fællesmarkedet, som for øvrigt ikke alene ikke er det himmerige for dansk landbrug og industri, som mange indbilder sig selv og andre, men som politisk er et såre tvivlsomt foretagende set med danske øjne. Det ville være mere gavnligt og mere reelt, om regeringen bestræbte sig for yderligere udbygning og styrkelse af EFTA. Det ville formodentlig også give bedre muligheder for at nå frem til et bredere europæisk markedsområde af en struktur, Danmark og andre lande kan være tjent med.

Statsministeren sagde, at ved forhandlingerne med fællesmarkedet må der lægges vægt på, at den toldfrihed for industrivarer, der er opnået mellem de nordiske lande, ikke mistes, og at der for alle de nordiske lande opnås tilfredsstillende løsninger. Dette harmonerer ikke helt med den erklæring, regeringen lod handelsministeren afgive over for kommissionen i Bruxelles, hvor man blot udtaler ønsket om, at den i EFTA gennemførte toldfrihed bevares i en vis periode. Det mindste, man burde have gjort, var da at gøre de af statsministeren her i folketinget udtalte ord til en betingelse. Efter erklæringen til kommissionen ved man jo ikke rigtig, hvad man skal tro.

Under alle omstændigheder bør Danmark med største energi arbejde på udbygningen af de nordiske landes økonomiske samvirke med den økonomiske integration som mål. Viljen hertil synes stor nok i Nordisk Råd. Men den fornemmelse er vist ikke urigtig, at regeringerne ikke er besjælet af lige så stor, eller lige stor, ildhu. Et økonomisk og handelspolitisk forenet Norden er, hvad markedspolitik angår, den opgave, der først bør løses, og den burde være forudsætningen for en tilslutning til et andet og større markedsområde. Hvad angår forhandlin-

gerne med fællesmarkedet, så bør man ikke blot søge at koordinere, derunder holde hinanden underrettet, nej, det ville være bedre, hvis de nordiske lande forhandlede i fællesskab efter samme mønster, som man anvendte i Kennedyrunden.

Ud fra de hovedsynspunkter, jeg her har været inde på, vil socialistisk folkeparti gå ind i arbejdet i folketinget i det andet år efter det novembervalg, der ændrede folketingets flertal, sikrede skattereformen og åbnede vej for andre store og påtrængende reformer. Vi begyndte vort partis politiske virksomhed med at opfordre til fornyelse i dansk politik. Fornyelsen er begyndt, den vil fortsætte, og jeg tilslutter mig statsministerens opfordring til hele folketinget om at medvirke til det nødvendige reformarbejde.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen og udsætte mødet. Det genoptages kl. 14¹⁵.

Efter at der er meddelt medlem af folketinget *Søgaard* orlov, vil der i hans sted være at foretage valg af et nyt medlem til finansudvalget, indfødsretsudvalget, ombudsmandsudvalget samt udvalget for undervisning og uddannelse. Til nyt medlem af finansudvalget har vedkommende gruppe udpeget *Helge Nielsen*, til nyt medlem af indfødsretsudvalget er udpeget *Kjeld Olesen*, til nyt medlem af ombudsmandsudvalget er udpeget *Normann Andersen*. Til nyt medlem af udvalget for undervisning og uddannelse er udpeget den hidtidige stedfortræder, *Waldemar Laursen*. Til ny stedfortræder i stedet for Waldemar Laursen er udpeget *Karl Max Rasmussen*. De pågældende er herefter valgt.

Efter at der er meddelt medlem af folketinget *Per Møller* orlov, vil der i hans sted være at foretage valg af et nyt medlem til ombudsmandsudvalget. Til nyt medlem har vedkommende gruppe udpeget *Marie Louise Truels-Christensen*. Den pågældende er herefter valgt.

Efter at der er meddelt medlem af folketinget *Søgaard* orlov, vil der være at foretage valg af en ny stedfortræder til det udenrigspolitiske nævn. Til ny stedfortræder har vedkommende gruppe udpeget *Helge Nielsen*. Jeg udbeder mig tingets samtykke til at lade valget foretage i indeværende møde.

[Formanden.]

Dersom ingen gør indsigelse, betragter jeg samtykket som givet. (Ophold). Det er givet. Den pågældende er herefter valgt.

Mødet udsat kl. 12²⁰.

Mødet genoptaget kl. 14¹⁵.

Forhandlingen genoptoges.

Hilmar Baunsgaard: Denne debat har jo i de foregående indlæg været præget af, at regeringen på det sidste har gjort sin egen tilværelse spændende på grund af nogle indre uoverensstemmelser om formen for den danske udenrigspolitik. Denne diskussion i regeringen, sådan som den i hvert fald er kommet til offentlighedens kundskab, har jo bl. a. drejet sig om formen, hvorunder den danske regering skal meddele omverdenen sin principielle holdning til den magtkamp mellem demokrati og forskellige former for diktatur, der foregår andre steder i verden.

Det radikale venstre deler den opfattelse, som man vel nu kan betragte som regeringens officielle, at forholdene i lande, med hvem vi under forskellige former er i direkte samarbejde, i særlig grad må have dansk opmærksomhed. Vi er enige i, at når et land, der er medlem af Europarådet, begår vold mod de menneskerettigheder, man selv har været med til at udforme, så påhviler der de andre medlemslande en særlig forpligtelse, en forpligtelse, som må føre til åben kritik og til forsøg på udefra at påvirke udviklingen i det land, der har forbrudt sig. Vi er selvsagt også enige i, at der altid må foretages en vurdering af mulighederne for at øve indflydelse, inden man beslutter sig for formen i den aktuelle situation. Mon der ikke er og altid har været en enighed på tværs af partierne om denne holdning? Den har jo ikke altid ført til samme standpunkt i aktuelle tilfælde, men alligevel forekommer det overraskende, at der kunne opstå indre stridigheder i regeringspartiet om dette forhold på en måde, der medførte ministerkrise. Dette er

selvfølgelig først og fremmest et indre anliggende i regeringen og i socialdemokratiet. Den afgørelse, der førte til handelsminister-skiftet, måtte derfor naturligt være statsministerens egen. Men når statsministeren imidlertid over for offentligheden angiver som begrundelse, at han skred til afskedigelse af Tyge Dahlgaard, fordi han ellers frygtede en mistillidsdagsorden i folketinget, så synes jeg der er grund til at minde om, at det først og fremmest er udtalelser inden for regeringspartiet og regeringens støtteparti, der kunne lede til en sådan konklusion.

Uafhængig af den aktuelle strid vil jeg gerne udtrykke det radikale venstres opfattelse af, at et lille land selvfølgelig i særlig grad skal søge at påvirke udenrigspolitikken gennem de organer, hvor vi i et samarbejde har mulighed for at øve en indflydelse, og ikke mindst skal det lille land gøre det gennem sit eksempel ved at vise, hvordan man ønsker demokratiet praktiseret.

Dette sidste får mig til at spørge statsministeren, om han virkelig for alvor agter at benytte sig af regeringens mulighed for at nægte visum til folk fra andre lande, der ønsker at komme til Danmark for at deltage i den såkaldte Russelldomstol. Er vi i Danmark i virkeligheden så meget svagere funderet i vor demokratiske holdning end f. eks. Sverige, at vi ikke tør lade folk med en anden indstilling end regeringens frit komme til Danmark og udtrykke deres mening? Lad meningen være gal, lad da folk skade de formål, som de angiver at ville gavne — er det ikke principielt uden betydning for vor holdning? Skulle det ikke netop være demokratiets adelsmærke, at vi frit giver adgang for alle til at udtrykke deres opfattelse? Hvordan skal vi ved vort eksempel kunne vise andre demokratiets fordele, hvis vi selv tager det i anvendelse, som hører til diktaturets kendetegn? Jeg håber oprigtigt, at statsministeren besinder sig og undlader at benytte denne mulighed for at nægte visum til folk fra lande, der i høj grad har brug for gennem eksempler at stifte bekendtskab med demokratiets væsen. Følger statsministeren ikke her sin mulighed for at vise den demokratiske tolerance, så svækker vi for alvor vore egne muligheder for at påvirke udviklingen i andre lande i en gunstig humanistisk retning.

[Hilmar Baunsgaard.]

Igen ganske uafhængigt af de seneste dages begivenheder ønsker det radikale venstre at give udtryk for, at vi er enig med statsministeren, når han råder USA til at stoppe bombardementerne over Nordvietnam og gøre det uden betingelser. Vi er ligeledes enige i det initiativ, som de nordiske lande tog i Grækenlandsspørgsmålet. Vi finder det væsentligt, at Europarådet tog stilling og deler opfattelsen af det ikke alene rigtige, men for vestens demokratier nødvendige skridt: at indanke den græske militærregering for menneskerettighedernes kommission. Der er jo om det græske spørgsmål yderligere grund til at erindre, at vi også på en anden måde er i samarbejde med Grækenland.

Gennem det fælles medlemskab af NATO er de to lande i en sådan berøring med hinanden, at det må være en forpligtelse også at benytte adgangen til i NATO at øve indflydelse på Grækenland. Reelt er det vel sådan, at vi kan nære nogen tvivl om, hvorvidt aktionen i Europarådet kan tvinge det græske militærdiktatur til at opgave sin voldspolitik. I NATO synes der, hvis NATO ellers står sammen, at være langt mere realistiske muligheder. Tager Danmark, og jeg udtrykker håbet om, at det kan ske sammen med Norge, et nyt initiativ i NATO, så må det vel være realistisk at regne med støtte fra de lande, som støttede i Europarådet. En enig vesteuropæisk optræden vil ikke lade USA upåvirket, og så er der en reel chance for, at demokratiet kan genskabes i Grækenland. Foretager man sig intet, så bliver det i fremtiden endnu sværere at opretholde påstanden om NATO som demokratiets vogter. Jeg synes også, at det skulle de partier, der så unuanceret tager stilling for fortsat medlemskab af NATO, gøre sig klart.

U-landspolitikken hører vel efter nogens opfattelse til den naive afdeling, men bør vi alligevel ikke engang imellem stoppe op og se, om der kan være en sammenhæng mellem Europapolitikken og de store verdensomspændende problemer? I sidste samling havde vi jo her i folketinget en diskussion om u-landshjælpen, og det synspunkt blev fremført, at vi simpelt hen ikke rationelt kunne anvende mere på denne opgave. Det er en opfattelse, der står i et

ejendommeligt modsætningsforhold til den opgørelse, der lige er fremkommet om udviklingslandenes samlede stilling. Af denne opgørelse fremgår det, at den samlede verdenshjælp til udviklingslandene er i dag noget mindre, end den var i 1961, samtidig med at $\frac{2}{3}$ af den hjælp, man i dag modtager, medgår til at betale tilbage tidligere givne lånemidler. Med andre ord er den effektive hjælp i 1967 kun en brøkdel af den, man gav i 1961. Mon det så alligevel ikke skulle være rigtigt, at mere kunne udnyttes. Ser man tilbage i historien og finder de utallige eksempler på, hvordan det gik i de lande, hvor man glemte at løse fattigdommens problem, så er det ufatteligt, at vi i dag tør behandle det globale fattigdomsproblem så letsindigt, som vi gør.

Europa burde vel nok alt taget i betragtning, være den verdensdel, der bedst forstod disse problemer. Meget tyder imidlertid på, at vi i Vesteuropa ikke har lært tilstrækkeligt. I fællesmarkedssituationen f. eks. synes den gamle for Europa så ødelæggende form for nationalisme at trænge frem igen. Frankrigs holdning til Englands optagelse hører ved siden af meget andet også til det, der bærer præg af de samme motiver, som tidligere kendetegnede den gamle europæiske nationalisme. Efter de oplysninger, der nu foreligger om kommissionens indstilling, kan vi vel endelig se bort fra rygterne om, at Frankrig skulle forsøge på at spille EFTA-landene ud mod hinanden ved at tilbyde en ordning til de nordiske lande, som England holdes uden for. Vi kender endnu ikke ministerrådets og de enkelte regerings stilling, men det skal jo nok vise sig, at disse ikke vil få alt for vanskeligt ved at tilslutte sig kritikken af den engelske økonomi, og dermed ved vi, at det under alle omstændigheder varer længe, inden optagelse faktisk kan finde sted. For os i Danmark er der grund til at erindre, at vi ved siden af den selvfølgelig politiske interesse i at få Sverige med i fællesmarkedet også har en økonomisk interesse i, at der findes en ordning for Sverige. Og til alt dette kan vi jo så føje, at bebudelsen af, at dansk landbrug ikke automatisk får adgang til fællesmarkedet straks ved indmeldelsen, bekræfter, at ligefrem let at få varetaget danske interesser bliver det ikke, hvis eller når vi kommer i fællesmarkedet. På denne baggrund var det

[Hilmar Baunsgaard.]

naturligt, om de nordiske lande udvidede bestræbelserne for at udbygge samarbejdet mest muligt. Hvis man ikke så ensidigt som hidtil tog det for givet, at vi under alle omstændigheder ender i det fællesmarked, vi kender i dag, så kunne der måske findes nye perspektiver både i det økonomiske og det politiske samarbejde mellem de nordiske lande.

Må jeg, inden jeg forlader det udenrigs-politiske, sige, at det er med tilfredshed, at det radikale venstre noterer bebudelsen af en rationalisering af det danske forsvar. En samling af de militære værn i et enhedsværn og den forenkling, det giver mulighed for, må alle være interesseret i. Der kan være uenighed om størrelsesordenen af de bevilgede midler, men der bør ikke kunne være uenighed om, at de bevilgede midler skal udnyttes bedst muligt; det er jo også indlysende nødvendigt, hvis en begrænsning af de militære udgifter skal muliggøres.

I den forbindelse kan jeg selvfølgelig ikke undlade at udtale håbet om, at den tjenestetidsnedsættelse, det radikale venstre har arbejdet for, snarest kan virkeliggøres. Vi har ligeledes noteret med tilfredshed, at regeringen er opmærksom på afspændingstendenser i Europa, og igen udtaler jeg håbet om, at en radikal tanke kan virkeliggøres, idet vi håber, at regeringen aktivt vil gå ind i arbejdet for at få tilslutning i andre europæiske lande til afholdelse af en europæisk sikkerhedskonference. Og så udtrykker jeg i øvrigt håbet om, at vi i dette høje ting snarest kunne få en udenrigs-politisk debat. Dem har vi for få af.

Af andre enkeltheder i statsministerens tale vil jeg gerne knytte nogle bemærkninger til afsnittet om jordlovgivningen. Det radikale venstre tager selvsagt imod indbydelsen til den bebudede drøftelse af samarbejdsmulighederne. Vi gør det, fordi også vi er af den opfattelse, at jordlovgivningen er et centralt problem. Den fremgangsmåde, statsministeren bebudede at ville følge: at fremsætte de enkelte lovforslag til vedtagelse, efterhånden som de bliver færdige, forstår jeg godt, at statsministeren af mange grunde må foretrække. Formentlig er det også muligt at skille enkelte områder ud til særskilt behandling. Det gælder f. eks. naturfredningsloven og

jordlovsproblemerne med særlig tilknytning til et eventuelt medlemskab af fællesmarkedet.

På andre områder er det imidlertid indlysende, at der er en sammenhæng, som ikke muliggør den stykkevise vedtagelse. Dels vil i mange tilfælde en isoleret bedømmelse ikke være mulig, dels vil det kunne tænkes, at virkningerne af en lov afgørende påvirkes af udformningen af andre. Det gælder f. eks. regeringens ønske om en skærpelse af kapitalvindingsskatten. Jeg tror ikke, regeringen gavner samarbejds-mulighederne ved at plukke dette ud til særskilt vedtagelse. Dels er en forøget kapitalvindingsskat isoleret uden gavnlig indflydelse på jordsituationen, dels hænger jo dette sammen med udformningen af en eventuel frigørelsesafgift og tilbudspligt, dels afhænger behovet for en forøgelse væsentlig af den udformning, en række andre jordlovsbestemmelser får. Vi er villige til at drøfte, hvis der efter en jordlovsvedtagelse stadig er udsigt til urimelige jord-spekulationer, en eventuel forøgelse af kapitalvindingsskatten, men isoleret er forslaget uden vor interesse. Det var selvfølgelig ganske snedigt af statsministeren at placere sine udtalelser om kapitalvindingsskatten i afsnittet om skatter. Men det hører jo hjemme i afsnittet om jordlovgivningen, og dér henstiller vi at det bliver behandlet.

Hvad skatterne angår, er det efter det radikale venstres opfattelse en hastesag at få formuleret den skala, hvorefter man skal beskattes til næste år. Forhåbentlig bliver det en egentlig enhedsskala. Ligeledes anser vi det for at være en hastesag at få udformet de overgangsbestemmelser, der skal gælde, når fradragsreglen falder bort. Det radikale venstre er fortsat af den opfattelse, at disse overgangsregler må sigte mod at modvirke såvel urimelige skatteforøgelser som urimelige skatteunddragelser. Sådan som finansministerens forslag var udformet i sidste samling, løste det kun en del af problemet; de, der har spekuleret med forudbetalinger for et år siden, kommer til at gå fri, og derved kommer andre til at betale mere, fordi skalaprocenterne derved generelt må forhøjes. Det er ikke rimeligt. Jeg tror, der er en mulighed for at løse dette problem, men jeg tror også,

[Eilmar Baunsgaard.]

at det har sammenhæng med udformningen af overgangsbestemmelser for kildeskatten, og det kan jo have en sammenhæng med datoen for kildeskattens ikrafttræden. Jeg vil indtrængende bede finansministeren om at forstå, at det er ikke ønsket om at forhale, der gør, at vi henstiller til ham ikke at lade politisk prestigé bestemme datoen, hvis en lidt senere dato giver mulighed for en bedre start. Vi har taget til efterretning, at kildeskatten er vedtaget. Vore bestræbelser går kun ud på at medvirke til den bedst mulige udformning af overgangsbestemmelser og bestemmelser om kildeskattens administration.

Det bebudede forslag om en indtægtsreguleret tillægspension skal jeg ikke gøre mange bemærkninger til ved denne lejlighed; vi får jo snarest lejlighed til at vende tilbage til det. Jeg vil gerne sige, at det radikale venstre vil i fremtiden, som vi hidtil har gjort det, arbejde for at sikre de ældre de bedst mulige vilkår; her har mit parti altid været hjemme, det vil vi også være i fremtiden, det er simpelt hen en del af vor politiske hovedopgave.

Nogle få principielle ting ved formen for tillægspension vil jeg gerne fremhæve; der er jo en række ting, der gerne skulle opklares. For det første kan man jo nok stille det spørgsmål, om vi egentlig ved noget om, hvorvidt det netop er den form for støtte, de ældre trænger mest til. Vi har jo ingen klar fornemmelse her. Dernæst må det spørgsmål stilles, om det bør være en statsopgave at sikre, at de, der livet igennem har haft mest, også får mest i folkepension. Endvidere må vi gøre op, om vi ønsker disse svimlende fondsdannelser. Der bliver jo tale om at råde over flere hundrede milliarder, når systemet til sin tid fungerer fuldt ud, og derved får staten mulighed for at bestemme over en meget stor del af også erhvervslivets investeringer. Vil vi dette? Det må også med i bedømmelsen.

Endelig må man stille det spørgsmål, om befolkningen nu også ønsker denne vej ud. Se, det betyder jo, at vi rent faktisk skal beslutte os for at få mindre i arbejdsårene og mere i alderdommen. Når statsministeren f. eks. bebuder 40 timers arbejdsuge og 4 ugers ferie, så støder det jo an

mod ITP. Mon der ikke bliver tale om, at vi tvinges til at vælge imellem disse to formål? Sandheden er jo, at lønmodtagerne selv skal betale ligesom alle andre. Mere i folkepension betalt af arbejdsgiverne betyder tilsvarende mindre mulighed for højere løn, så enkelt er det. Der er en økonomisk sammenhæng også i dette forhold, som man ikke kan eller bør se bort fra.

Hvad den øjeblikkelige økonomiske situation angår, så må det jo nøgternt erkendes, at helt lys er den ikke. Jeg skal ikke sige, at statsministeren gjorde sig skyldig i utidig optimisme i sin tale. På den anden side mener jeg, at talen i sin helhed ikke kom til at virke nøgtern nok netop på det økonomiske område. Vægtfordelingen var simpelt hen skæv. Det er selvsagt af interesse at fremhæve væksten i boligbyggeriet og at forklare, at vor eksport ikke har været udsat for en udvikling, der er væsentlig anderledes end i andre lande. Rigtigt er det også at fremhæve vor landbrugseksports særlige problemer, men det bliver skævt, når man ikke går dybere ind i de vanskeligheder, vi står over for, hvis eksporten ikke i de kommende måneder udviser ny stigning. Det skæve kan nærme sig det urigtige, hvis det ikke sættes i forbindelse med vore muligheder for trods underskuddet på handelsbalancen at fastholde den meget høje hjemlige aktivitet. Vi kan ikke vide, hvordan det vil gå i England, i Sverige og i Vesttyskland. Vi kan vurdere med den udenforståendes usikre bedømmelsesgrundlag, og vi kan håbe. Men er det mon alligevel ikke mest hensigtsmæssigt at indstille sig på den internationale bedømmelse, der siger, at væksten i de tre lande vil foregå meget langsomt igennem 1968? Dermed bliver også vore vækstbetingelser forringede.

Det, vi ved, er, at vor produktion i øjeblikket kun har en stigningstakt svarende til 2 pct. højere produktion. Vi ved, at dette er ikke nok til at finansiere det nuværende forbrug og det nuværende investeringsomfang. Medmindre vi kan få yderligere produktionsstigning, så tvinges vi altså til en begrænsning. Vi er ikke på vej ind i fattigdom, ja, vi bevæger os jo ikke engang i nedadgående retning. Spørgsmålet er alene omfanget af og fordelingen

[Hilmar Baunsgaard.]

af den økonomiske fremgang. Men man bør tale ligeud om disse problemer. Vi har ikke med den nuværende produktion mulighed for både at lade de offentlige udgifter stige med 3 milliarder om året og samtidig lade det private forbrug automatisk stige som hidtil. Skal med andre ord de offentlige udgifter stige som bebudet med en 3-4 milliarder, så skal der holdes igen andre steder, det vil i praksis sige i det private forbrug, og vil vi ikke holde igen dér, så tvinges vi til at begrænse de offentlige udgifter. Under alle omstændigheder vil det jo nok være nødvendigt at se grundigt på de offentlige udgifter. Meget af det, man gerne vil gennemføre, må vente til senere. Det er ikke rart. Men kendsgerningerne er altså, at det hele ikke magtes på én gang. Vi giver tilslutning til økonomiministerens bebudelse af en aktivisering af folketingets investeringsudvalg, både fordi vi tror, at det er nødvendigt at prioritere opgaverne, og fordi vi her står over for noget, hvor det ikke er rimeligt, at et enkelt parti alene skal lægge ryg til afvisninger, ingen ønsker, men som man er tvunget til at give.

Der er behov for en prioritering, en planlægning. Vi er parat til at gå i gang, ikke med en forhåndsindstilling om at presse nedad, men med ønsket om den mest hensigtsmæssige og effektive udnyttelse af de reelle muligheder. Vi venter spændt på regeringens udspil.

Se, det er altså ikke mangel på opgaver, der præger indgangen til det nye folketingsår. Nu som før er der tværtimod tale om en række særdeles påtrængende opgaver, ofte af en sådan karakter, at vanskelighedernes omfang stiger, jo længere en løsning udskydes. Det gælder ikke mindst de økonomiske problemer, det gælder også de store uddannelsesproblemer og jordlov-givningen. De praktiske muligheder for at løse opgaverne bestemmes i høj grad af regeringen. Det er nu engang forbundet med regeringsansvaret, at man i vid udstrækning har mulighed for at beherske det politiske klima. Det er regeringspartier jo sjældent i tvivl om, når det går godt; det bør man heller ikke være, hvis det går mindre godt.

Det bedste, der kan siges om statsmini-

sterens åbningstale vedrørende dens rent politiske indhold, det var, at den ikke slog noget i stykker på forhånd. Men derudover gjorde den heller ikke meget. Der er jo rent faktisk ikke antydning af, hvilken politisk linje der vil blive fulgt, ikke antydning af, om statsministeren virkelig giver sine udtalelser om det brede samarbejde et reelt indhold, ikke ét ord om forholdet til SF, hvad sommerens ejendommelige stripteaseforestillinger hos det parti jo da egentlig godt kunne have gjort naturligt.

Ja, der var end ikke i statsministerens tale en forklaring på, hvordan S-SF aftalen skal praktiseres. De mange forskellige udlægninger kunne da ellers nok gøre det ønskeligt. Er det f. eks. rigtigt, når hr. Aksel Larsen hævder, at hvert eneste forslag skal til behandling i de to partiers interne kontaktudvalg, inden det kommer til folketinget — som hr. Aksel Larsen selv har udtrykt det: selv forslag til lov om bekæmpelse af mosegrise? Statsministeren må forstå, at det på forhånd devaluerer udtalelser om samarbejde, hvis denne opfattelse er rigtig. Så er det jo simpelt hen meningsløst at tale om samarbejde på lige fod med alle partier, så har SF en favørstilling, der nærmer sig regeringsdeltagelse.

For det radikale venstre er det afhængighedsforhold til SF, som regeringen bragte sig selv i i foråret, en hæmsko for de reelle samarbejds muligheder. Vi har ikke undergået nogen ændring i opfattelsen af SF. Vi betragter fortsat SF som et parti, der principielt har et samfundssyn modsat det radikale venstres. Det gælder partiets syn på samfundsformen, som det gælder indstillingen til og behandlingen af aktuelle økonomiske problemer. Det betyder ikke, at vi afviser resultater, fordi SF er med, selvfølgelig ikke, men en binding som den, der opstod i foråret mellem S og SF, den belaster, simpelt hen fordi en afhængighed hos regeringen af et parti, der stræber efter det modsatte som vi, det må gøre os betænkelige. Det forstår statsministeren inderst inde godt. Det forstår de socialdemokratiske folketingsmedlemmer også, både de, der er betænkelige ved situationen, og de, der har ønsket den.

Det radikale venstre vil kritisk og årvågent følge udviklingen i forholdet mellem S og SF, og vi modtager indbydelsen til

[Hilmar Baunsgaard.]

samarbejde med denne kritiske årvågenhed. Vi anser det ikke, hverken med henblik på løsningen af de påtrængende opgaver eller med henblik på den fremtid, der ligger efter næste valg, for særlig produktivt at ofre kræfter på en gold politisk skyggebokning. Vi tror fremdeles ikke på det sagligt tilfredsstillende i en politisk tomagtsopdeling. Lige så lidt tror vi, at blot og bar en påstand om at være alternativ i det lange løb overbeviser befolkningen. Hertil kræves en aktiv indsats i det praktiske lovgivningsarbejde, således at de alternative løsninger fremlægges, når og hvis man ikke er enig med regeringen. Det er ikke ensbetydende med, at den politiske indstilling bag en regering er ligegyldig. Først og fremmest er det afgørende, at en regering evner at skabe det minimum af tillid, der er nødvendigt for at kunne lede arbejdet i folketinget, og i hele befolkningen skabe tillid til, at man ikke bevidst stræber efter at lade enkelte befolkningsgrupper bære byrderne og andre høste fordelene alene. Skal disse to hovedhensyn tilgodeses i rimeligt omfang, så er det nødvendigt, at man ikke på forhånd har skabt en fornemmelse af, at politisk arbejde består i at dele op i to halvdele, der altid skal være forpligtet til i enhver situation at være for eller imod.

Det er selvfølgelig ikke undgået vor opmærksomhed, at man fra alle sider er særdeles ivrig efter at få det radikale venstre indrangeret i en sådan tofrontsdannelse. Lad det være sagt, så det ikke kan misforstås: det lykkes ikke. Det radikale venstre vil ikke acceptere, at en sådan opdeling er vigtigere end det lovgivningsarbejde, der skal udføres, uanset hvem der er tildelt øjeblikkets regeringsmagt. Statsministeren og hans kolleger i regeringen har siden valget i november udvist et handlingsmønster, der efter det radikale venstres opfattelse hverken er tilfredsstillende eller tillidvækkende. Regeringen valgte i sidste samling at køre den hårde linje, hvor man delte folketinget op i to halvdele. Det kan man gøre igen, hvis man vil det. Det, som synes at overraske regeringen, det er åbenbart, at når den negliger alle andre partier i folketinget end S og SF, så lægger den samtidig grunden til, at dens resultater mødes med mistillid ude i befolkningen. Sådan er det i dag; derfor må

finansministeren og andre ministre med ham diskutere gensidige beskyldninger for manglende tillid med erhvervslivets folk.

Det er regeringens egen afgørelse, om dette skal ændres. Forudsætningerne skabes her i folketinget. Vælger regeringen ensidighedens vej, så mødes den med skepsis og dens politiske afgørelser med manglende tillid. Jeg siger det uden trang til skarp polemik eller politisk drilleri. Regeringen kan ikke fortsætte med forårets form for samarbejde uden at påvirke sine egne politiske fremtidsudsigter. Se på vælgernes indstilling til problemet, og man vil forstå, at det bliver en påvirkning, der begrænser socialdemokratiets fremtidige indflydelse. Afgørelsen er først og fremmest socialdemokratiets egen. Regeringen bør også gøre sig klart, at afgørelsen træffes i denne periode. I det nuværende folketing, dér kan man gennemtrumfe ensidige afgørelser, men det kan man jo ikke i det, der kommer efter næste valg.

(Kort bemærkning).

Aksel Larsen: Hr. Hilmar Baunsgaard benyttede lejligheden til at stille følgende spørgsmål: er det f. eks. rigtigt, når hr. Aksel Larsen hævder, at hvert eneste forslag skal til behandling i de to partiers kontaktudvalg, inden det fremsættes for folketinget — som hr. Aksel Larsen selv har udtrykt det: selv et forslag til lov om bekæmpelse af mosegrise?

Således foranlediget må jeg oplyse, at jeg har aldrig hævdet noget sådant, og jeg har aldrig fremsat en sådan udtalelse. Jeg ved ikke, om noget blad skulle have refereret en tale af mig i den retning og det er derfra, hr. Hilmar Baunsgaard har sine oplysninger, jeg kender ikke noget sådant referat. Skulle der have været et sådant referat, så er det i bedste fald uhyggeligt misforstået.

Hilmar Baunsgaard: Ja men hr. Aksel Larsen har ganske ret, jeg har det fra et referat af et møde. Det kan muligvis være misforstået. Er det mig, der har misforstået det, så beklager jeg, men det, jeg nu så må tage til efterretning, det er altså, at det skal ikke forelægges. Det synes jeg er en interessant oplysning.

(Kort bemærkning).

Aksel Larsen: Jeg tror ikke, hr. Hilmar Baunsgaard skal give sig til at slutte mod-sætningsvis på den primitive måde. Der står i aftalen, at i kontaktudvalget kan man forberede lovgivningsarbejdet; det vil sige, man kan tale om særlig vigtige problemer. Men der står ikke, at hvert eneste lovfor-slag skal i kontaktudvalget. Jeg kan yderligere oplyse, at jeg hernede på min plads nu har lovforslag nr. 16, fremsat i dette folketingsår af regeringen. Ingen af disse 16 lovforslag har været forhandlet i kon-taktudvalget.

Statsministeren (J. O. Krag): Jeg er meget tilfreds med, at myten om det røde kabinet hermed er aflivet.

Niels Westerby: Ja, jeg må ærlig talt tilstå, at jeg er knap så tilfreds som stats-ministeren, for så vidt jeg forstår på det hele, er samtlige 16 fremsatte lovforslag genfremsættelser, og så var der vel ikke nogen grund til overhovedet at tænke på kontaktudvalget i den forbindelse. (*Af-brydelse*). De fleste af dem er det i hvert fald.

Den nuværende regering er på en mærke-lig måde både en mindretalsregering og en flertalsregering. Det er sådan, at regeringen vel kun er udgået af et parti med 70 med-lemmer i folketinget, men alligevel er det jo således, at den i vidt omfang kan trumfe sine beslutninger igennem sammen med et enkelt parti, nemlig socialistisk folkeparti. Dette samarbejde med socialistisk folke-parti kommer dels til udtryk i en samarbejds-aftale imellem de to partier, dels i, at man har nedsat et kontaktudvalg, som oven i købet skal være med til at forberede lov-givningsarbejdet, være baggrunden for det initiativ, som regeringen tager her i folke-tingssalen. Det er jo, kan man næsten sige, en flertalsregering, der har ministre, uden at de er egentlige ministre, uden at de sidder i regeringen. Det står for så vidt i

skærende kontrast hertil, at statsministe-ren i sin åbningstale og ved mange andre lejligheder giver udtryk for, at regeringen gerne vil samarbejde med andre partier. Jeg må ærlig talt sige, at man kan nu en-gang ikke, når man har pantsat sit hus én gang til socialistisk folkeparti, pantsætte det én gang til og åbne muligheder for forhandlinger til anden side.

Formanden: Lidt mere ro i salen!

Niels Westerby: Skal regeringens tanke-gang, når man siger, at man vil samarbejde, forstås på den måde, at man nu først vil, som hr. Per Hækkerup har udtrykt det på socialdemokratiets årsmøde, gennemføre sit program så vidt muligt fuldt ud sam-men med SF, og at man så, efter at man har gjort det, vil samarbejde til anden side om at afvikle det, der er blevet gennem-ført, når det senere viser sig ikke at virke? Jeg ved ikke, om det skal forstås på den måde, men i alt fald er der en uoverens-stemmelse, når statsministeren og regerin-gen taler om at ville samarbejde, samtidig med at man har et kontaktudvalg sammen med socialistisk folkeparti. Det er et for-hold, som regeringen må tænke meget nøje igennem, og jeg tror, regeringen ville gøre sig selv en stor tjeneste og det praktiske lovgivningsarbejde en stor tjeneste, hvis man forsøgte at løse forholdet til socia-listisk folkeparti. Ville det ikke være klogt, om man gjorde det?

Man kunne måske også gøre det på en anden måde, man kunne forsøge på at optage en snævrere kontakt med de andre partier for på den måde at udviske det kedelige indtryk, som samarbejdsaftalen med socialistisk folkeparti har gjort. Jeg forstår da også, at der kan ligge en lille antydning heraf i erklæringen fra stats-ministerens side om, at nu vil man gerne gå ind i drøftelser med samtlige folketingets partier om udformningen af den meget påtrængende jordlovgivning. Liberalt cen-trum vil naturligvis gerne deltage i så-

[Niels Westerby.]

danne forhandlinger. Vi gør det naturligvis ikke ud fra den forestilling, at vi vil række regeringen en hjælpende hånd, vi gør det ud fra den forestilling, at vi vil udnytte enhver mulighed, jeg siger udtrykkelig: enhver mulighed, for at vore jordpolitiske synspunkter kan komme til at præge den lovgivning, der vedtages herinde i folketinget. Men jeg vil samtidig understrege, at hvis det er således, at man fortsat vil have et særligt forhold til socialistisk folkeparti på jordlovgivningens område, så vil det i nogen grad forskertse mulighederne for, at vi kan nå frem til et positivt resultat på dette vigtige område.

Statsministerens udenrigspolitiske afsnit var nøgternt og på en behagelig måde befriet for romantik, men vi har jo også haft en vældig sindsoprivende debat omkring udenrigspolitikken, hvis akse var den afskedigelse af handels- og markedsminister Tyge Dahlgaard, som for nylig har fundet sted. Man må vel sige, at det er regeringens eller statsministerens personlige afgørelse, hvordan han vil sammensætte sin ministerliste; det samme gav hr. Poul Sørensen udtryk for for nogen tid siden i fjernsynet, da han udtalte, at det var jo et familieanliggende; det er jo en måde at sige det samme på. Jeg bemærkede mig dog, at hr. Poul Møller i dag under debatten gik meget op i bevæggrundene og det, der er sket i regeringen omkring afskedigelsen af hr. Tyge Dahlgaard, og jeg må da konstatere, at det er vel nok første gang, den konservative ordfører ligesom optræder i den socialdemokratiske families kreds.

Hr. Tyge Dahlgaard blev vel ikke afskediget af statsministeren, fordi han understregede eksportens betydning — sådan har jeg i hvert fald ikke forstået det, og sådan må det bestemt heller ikke forstås, for så er der noget galt — men hr. Tyge Dahlgaard blev vel afskediget, fordi han ikke i tilstrækkeligt omfang var klar over, at der var andre lige så vigtige hensyn for Danmarks udenrigspolitik: vore sikkerhedspolitiske interesser, vore demokratiske synspunkter og deres muligheder for at påvirke udviklingen ude i verden og mange andre væsentlige ting. Der må naturligvis i hver enkelt udenrigspolitisk situation foretages

en nøje afvejning af alle disse interesser med de meget vigtige eksportinteresser, vi har.

Fra liberalt centrums side har vi hele tiden ivret for og er gået ind for, at Danmark skulle være aktiv i det græske spørgsmål. På dette punkt er vi bestemt ikke uenige. Det er vores opfattelse, at den danske aktivitet har påvirket den internationale opinion og fremkaldt en international aktivitet, som vil medvirke til at forkorte det udemokratiske græske regimes levetid, og det anser vi for en meget vigtig og væsentlig ting.

Selve det græske spørgsmåls betydning understreges jo også af, at Danmark og Grækenland er medlemmer af den samme forsvarsalliance, nemlig NATO, og NATO er blevet dannet for at værne om demokrati og frihed, og på denne baggrund har Danmark både en ret og en pligt til at gribe ind over for udviklingen i Grækenland, sådan som den har fundet udtryk i obersternes kup. Men det samme synspunkt kan jo ikke anlægges alle andre steder i verden. Det er ikke muligt for Danmark, hver gang der sker udemokratiske og diktatoriske ting i Sydamerika, at gribe ind her eller i et eller andet af de afrikanske udviklingslande. Det vil jo heller ikke være muligt for folketinget at vedtage en udtalelse om, at nu bør rødgarden standse sin virksomhed i Kina eller Sovjetunionen ændre sin forfatning væk fra at være en diktaturstat til at være en demokratisk stat.

Selvfølgevis ønsker vi alle disse ting, det vil enhver dansker eller så godt som enhver dansker ønske sig, men sådanne tilkendegivelser vil naturligvis ikke andet end kunne kalde på smilet, for rødgarden vil jo nok desværre fortsætte sin virksomhed alligevel, og Sovjetunionen vil jo nok heller ikke ændre sin forfatning. Det, der må være det afgørende ved vore egne overvejelser, må efter min opfattelse være, om vi fra dansk side har en chance for at påvirke udviklingen ude i verden, eller om vi ved at optræde i den givne situation kun vil kaste os ud i at foretage en tom demonstration. Hvis det er en tom demonstration, der ingen virkninger vil have, bør vi holde os tilbage. Hvis der er en chance for at påvirke udviklingens gang, så bør vi foretage os noget. Der var

[Niels Westerby.]

en chance, vil jeg mene, og er en chance for fortsat at påvirke udviklingen i Grækenland; det vil der ikke være en række andre steder i verden. Jeg tror, der vil være det i Syd-rhodesia, jeg er noget i tvivl om, hvordan udviklingen i så henseende vil blive i Syd-afrika med den aktivitet, der udfoldes. Men her vil jeg gerne have lov til at understrege, at statsministeren i sin åbningstale jo flere gange har talt om det vigtige i en fælles nordisk optræden i udenrigspolitikken; skal det forstås således, at Danmark i højere grad i fremtiden vil optræde i fællesskab med Norge og Sverige, også når det drejer sig om den sydafrikanske politik?

Omkring sikkerhedspolitikken har man i åbningstalen udtalt, at NATO fortsat er grundlaget for vor sikkerhedspolitik, og heri er vi ganske enige fra liberalt centrums side. Naturligvis er NATO ikke nogen hellig ko, men der findes jo ikke noget praktisk alternativ til NATO, sådan som det er i øjeblikket. Jeg kan nærmest kun forestille mig en europæisk sikkerhedsordning, som både De Forenede Stater og Rusland eller Sovjetunionen er medgaranter for, men foreløbig ligger jo sådan en udvikling et stykke frem i tiden. Det skal vi arbejde for, men det er ikke øjeblikkelig praktisk politik.

Vi bliver derfor fortsat nødt til indtil videre at forblive i NATO, og jeg vil gerne her understrege, at vi anser det for vigtigt, at NATO ikke kun bliver et sikkerhedspolitisk arrangement, men at man i højere grad i fremtiden forsøger at gøre NATO til et udgangspunkt for forhandlinger imellem de østlige og de vestlige lande til sikring af afspænding, nedrustning og fred, måske oven i købet forhandlinger på længere sigt direkte imellem NATO-landene og Warszawapagtens lande, men i hvert fald allerede nu og i den nærmeste fremtid som et udgangspunkt for tosidede eller flersidede kontakter imellem østlige og vestlige lande. Det afgørende for om sådanne kontakter er gode og nyttige, eller om de ikke er gode og nyttige, må være, om disse kontakter bliver taget med udgangspunkt i de foreliggende alliancer, eller om de har det sigte at nedbryde disse alliancer på indeværende tidspunkt, hvor man ikke allerede har noget andet og bedre at sætte i stedet for.

Jeg konstaterede med tilfredshed, at der ikke synes at være nogen ændring at spore i den markedspolitik, som regeringen fører. Hr. Poul Hartling udtalte, at det er dyrt for Danmark at stå uden for Det europæiske Fællesskab; det er naturligvis rigtigt. Men det alternativ, der foresvæver hr. Poul Hartling, dette at Danmark skulle provokere vore EFTA-partnere ved at forlade EFTA og derefter begive sig på en enegang ind i fællesmarkedet, må anses for at være meget dyrere for Danmark end den nuværende uheldige markedsopdeling i Europa. Danmark kan ikke være tjent med at gøre dette, vi kan ikke lade vores markedspolitik diktere af hensynet til 30 pct. af vores landbrugseksport og 20 pct. af vores industrieksport. Vi har jo et hensyn at tage til 70 pct. af vores landbrugseksport og 80 pct. af vores industrieksport, som må veje meget tungt til.

Statsministeren sagde, at regeringen lægger stor vægt på, at indtræden sker sammen med England, det gør vi også. Statsministeren sagde, at regeringen lægger vægt på, at forholdet ordnes til Norge og Sverige. Jeg vil gerne føje til, at dette tillægger vi også stor vægt, og vi er meget glade for, at det også er blevet præciseret, at hensynet til det åbne nordiske industrimarked fortsat må være meget væsentligt at varetage, at dette ikke må blive prissgivet under den videre europæiske udvikling.

Jeg vil altså gerne understrege, at man skal ikke regne med vores tilslutning til ratifikation af en aftale om indtræden i fællesmarkedet, uden at det sker sammen med England, og at det vil være en meget væsentlig forudsætning for os, at der er opnået en tilfredsstillende ordning for Norges og Sveriges vedkommende.

Hvad Vietnampolitikken angår, som den er formuleret i åbningstalen, kan det, der siges, i første række læses som gode råd til De Forenede Stater, og det er det vel også. Men vi vil gerne understrege, at der i åbningstalen vel også må ligge gode råd til den modsatte side, til Nordvietnam og til Vietcong gående ud på, at også de må dæmpe krigsaktiviteten, at også de må anerkende, at Saigonregeringen og USA må deltage i forhandlinger. Vi lægger meget vægt på på dette politiske område, at dansk politik ikke får en form af ensidighed, af råd

[Niels Westerby.]

kun til De Forenede Stater, men af råd til begge sider med henblik på en afslutning af denne tragiske konflikt; derved gavner man afviklingen af denne konflikt bedst.

Med hensyn til det indenrigspolitiske afsnit har det slået mig i statsministerens redegørelse, at der vel nok er et svælg imellem de gode ønsker og så det, der rent praktisk ligger i selve talen. Der blev udtrykt gode ønsker for erhvervslivet og vilje til at samarbejde med erhvervslivet, men med hensyn til den sympati, der her kom til udtryk, var det, ligesom statsministeren ikke havde noget at have denne sympati i. Der var jo ikke noget konkret, og regeringen bør se i øjnene, at der i erhvervskredse hersker frygt for det politiske flertal, der råder herinde i folketinget, at der er en kendelig nervøsitet over for den økonomiske udvikling her i landet med valutatab, højt prisniveau, vanskelighed ved at finansiere den erhvervsaktivitet, som de enkelte virksomheder har, og dertil følger sig jo mange lønmodtageres meget store ængstelse for, om der ikke kommer til at ligge en betydelig arbejdsløshed forude. Jeg tror, at det høje ting og regeringen gør klogt i at se denne mulighed, denne jeg havde nær sagt frygtelige mulighed, meget alvorligt i øjnene som noget, der kan overraske os hurtigere, end de fleste af os tror.

Jeg vil gerne hertil føje, at når erhvervslivets trivsel i øjeblikket ikke er så god, presset af den rekordhøje rente, presset af et stigende prisniveau, presset af vanskelige afsætningsmuligheder på vore udenlandske hovedmarkeder, så er situationen den, at der bør gøres noget, og der bør gøres noget nu for at prøve på at sætte hjulene noget mere i sving i dansk erhvervsliv. Naturligvis må efterspørgselspresset holdes nede, således at vi ikke kommer ind i en skæv økonomisk udvikling, og vi vil da i høj grad mane regeringen til at fastholde en stram finanspolitik. I foråret gav vi udtryk for, at den burde være noget strammere end det; regeringen havde givet udtryk for i den politik, der dengang blev lagt frem; men vi vil i alt fald sige, at den skal være så stram, som tilfældet er i øjeblikket. Derimod vil der være en god grund til at lempe på pengepolitikken. Finanspolitikken begrænser forbruget og hjælper med til, at der åbnes

mulighed for at investere i fremtidens udvikling. Men der bør holdes igen, der bør slækkes på pengepolitikken. Der er mange virksomheder, som ikke har de fornødne penge at arbejde med, som ikke er i stand til at udnytte de chancer, der er. Jeg ved godt, at pengepolitikken i første række er Nationalbankens ansvar, men råd fra regeringens og folketingets side kan vel også komme ind i billedet her. Det er jo heller ikke sådan, at Nationalbanken altid holder sig tilbage med at bede om bistand fra regeringens og folketingets side. Jeg tror, at det vil være rigtigt nu at slække på kreditstramningen over for banker og sparekasser, således at disse banker og sparekasser kan hjælpe erhvervslivet med at finansiere sin virksomhed og dermed skabe forudsætninger for at fastholde en høj beskæftigelse. Jeg vil gerne høre finansministerens eller statsministerens mening herom.

Jeg tror også, det vil være meget klogt af regeringen at gøre om på afskrivningsreglerne igen. Foringelsen af afskrivningsreglerne blev jo netop det tegn, man så på, at der nu ikke længere var så erhvervsvenlig en politik til stede, som tilfældet havde været for nogle år siden. Jeg tror, man skal føre afskrivningsreglerne tilbage til deres oprindelige skikkelse, inden socialdemokratiet og SF tog fat på at ændre dem. At disse afskrivningsregler ikke har den helt korrekte og gode udformning, det ved jeg godt, men dette at føre dem tilbage til deres oprindelige skikkelse vil give tinget og regeringen gode muligheder for at forberede en virkelig afskrivningsreform, der på længere sigt på den ene side vil kunne være en stimulans for erhvervslivet og beskæftigelsen og på den anden side sikre, at der ikke sker misbrug fra forskellig side ved afskrivninger, der kun er dikteret af skattemæssige hensyn.

Jeg lagde naturligvis mærke til regeringens mange tanker med hensyn til offentlig virksomhed. Der skimtes 40 timers arbejdsuge og 4 ugers ferie, og det er naturligvis goder, som alle kan ønske føres ud i livet, men derudover var der jo også en række andre principielle ønsker: principbeslutning om 10 års undervisningspligt, principbeslutning om Store-Bæltsbro, om storlufthavn ved København, om udvidelse af ungdommens uddannelsesfond, om forhøjelse

[Niels Westerby.]

af folkepensionen og invalidepensionen og meget, meget mere. Alle disse ting er gode og nyttige ting, som naturligvis må have sympati fra alle sider herinde i det høje ting, men det blev jo netop fra regeringens side lagt op som principbeslutninger. Jeg savner det meget afgørende afsnit i regeringens politik, der går ud på at skabe de nødvendige økonomiske forudsætninger for at føre disse ting ud i livet. Det er, ligesom om regeringen har valgt den vej bare at tale om principbeslutninger, at holde en fakkellampe op for befolkningen, der kan virke tillokkende, men ikke virkelig at skabe de forudsætninger, der skal til, for at alle disse ting kan blive ført ud i livet.

Jeg vil i øvrigt tro, at det ville være rigtigt, om finansministeren og regeringen overvejede også at henlede Nationalbankens opmærksomhed på, hvis forudsætningerne stadig væk ikke er særlig gode for erhvervslevet og beskæftigelsen, at der foretages større opkøb af obligationer, således at der kan blive en større finansiering af erhvervslevets virksomhed, og således at der kan blive et bedre investeringsklima i form af et lavere renteniveau. Jeg vil gerne høre regeringens mening på dette punkt. Jeg tror, det vil være rigtigt at gøre det, hvis udviklingen fortsætter med at gå skævt i de nærmeste måneder. At det så kan blive nødvendigt at stramme finanspolitikken yderligere, heroverfor er jeg bestemt ikke blind, navnlig ikke hvis prisniveauet fortsat har en tendens til at stige. Den mulighed at optage flere udenlandske statslån er jo noget, der vil kunne komme ind i billedet, navnlig hvis det er valutabalancen, der i fremtiden vil blive det største problem.

Jeg vil gerne henlede regeringens opmærksomhed på et meget vigtigt punkt, som jeg tror mange mennesker i dette land er lidt kede af og ængstelige for er under udvikling på en skæv måde. Det er forureningen af luften og støjproblemet; jeg har da også konstateret i denne forbindelse, at regeringen bebuder en ny vandløbslov. I den foregående samling foreslog liberalt centrum nedsættelse af 3 kommissioner, så vi virkelig kunne få rede på, hvordan disse problemer kan blive løst. Jeg vil gerne her henlede regeringens opmærksomhed på, at undersøgelser i den sidste tid har godt-

gjort, at Danmark nu er fremme med en sådan forurening på væsentlige områder, som svarer til den forurening, England havde for 10 år siden, men i England er det således, at forureningen nu er det halve af, hvad den var dengang. Skal det være således om nogle år, at forureningen her bliver det dobbelte af, hvad den er nu, eller skal vi kunne nå ned på det engelske niveau, sådan som udviklingen dér er sket siden? Hertil kræves der et initiativ, nedsættelse af to kommissioner, eventuelt nedsættelse af tre, hvis ikke regeringens vandløbslov, som den vil blive foreslået, er tilfredsstillende set fra dette synspunkt.

Jeg kan heller ikke forstå, at regeringen har ligget så meget på den lade side, som tilfældet har været med hensyn til en ny lukkelov, og slet ikke, at man har gjort det herinde i det høje ting. Liberalt centrum har to gange fremsat et lukkelovsforslag, og der har jo virkelig vist sig at være behov for at få en mere liberal lukkelov. Diskussionerne og uroen ud over landet i sommerens løb synes at have godtgjort dette. Jeg håber, at regeringen vil være med til at gennemføre en liberalisering på dette punkt. Foreløbig har den bedt om, at der må blive foretaget en undersøgelse. Vi er normalt tilhængere af at foretage undersøgelser, men på dette område mener vi ikke det er nødvendigt. Vi mener, at den enkelte handlende ud fra sin egen salgsinteresse vil være i stand til at lægge sine åbningstider på de tidspunkter, der er bedst for forbrugerne. Den enkelte forbrugerkreds i samarbejde med den handlende, der er interesseret i at sælge mest muligt, vil være i stand til at skabe de rigtige åbningstider for enlige mødre, for de ægtepar, der arbejder fuldt ud osv. osv.

Jeg må samtidig udtale min forundring over, at skønt det står i vor forretningsorden, at når der er fremsat et lovforslag, skal det nedsatte udvalg afgive en beretning, har jeg ikke set nogen beretning fra det lukkelovsudvalg, der blev nedsat i den foregående samling. Denne pligt ifølge forretningsordenen er ikke blevet opfyldt. Jeg vil selvfølgelig ikke her kaste mig ud i paragrafrytteri og formaliteter, men dog understrege, at en sådan manglende beretning er udtryk for en vis arrogance over for et problem, som store dele af befolk-

[Niels Westerby.]

ningen er interesseret i at få løst på en anden måde, end det er løst gennem den nugældende lukkelov.

Med hensyn til jordlovgivningen er vi meget interesserede i en aktiv jordpolitik. Vi ønsker på byudviklingens område at få fremskaffet flere grunde, få standset grundprisstigningerne og få gennemført en mere effektiv planlægning. I denne ånd vil vi gå ind i forhandlinger med regeringen og folketingets andre partier. Vi må så overveje de tekniske muligheder herfor, og der er jo mange. Jeg vil dog tro, at de tanker, der indtil nu har set dagens lys fra regeringens side, både i statsministerens åbnings-tale og på den socialdemokratiske kongres i Ålborg, ikke giver tilstrækkelige tekniske midler til at opnå målet: at skaffe grunde nok til befolkningens boliger og til erhvervs-virksomheder til rimelige priser og at gennemføre en bedre planlægning, således at man undgår spild.

Jeg vil gerne i denne forbindelse understrege, at vi i liberalt centrum er klar over, at der må meget vidtgående indgreb til for at få løst dette problem. Jeg tror ikke, at man kommer uden om at se i øjnene, at ordet ekspropriation må komme på dagsordenen som en praktisk mulighed, hvis man skal opnå de mål, som alle i princippet opstiller. Det må jo ikke være således, at vore debatter i det høje ting altid ender i, at alle opstiller alle gode mål, og når det så kommer til stykket og man skal anvende midler til at opnå disse mål, viger man tilbage for at gøre det.

Vi må også have gennemført en naturfredningslov i denne samling, det anser jeg for meget vigtigt. I de sidste 10 år er der gået meget i svang i Danmark med hensyn til mulighederne for befolkningens adgang til naturværdier og for at opnå rekreative opholdsarealer i det hele taget, og derfor lægger vi megen vægt på at få en lov på dette område igennem i denne folketingsamling.

Jeg må sige, at jeg er ikke særlig godt tilfreds med klimaet i folketinget i øjeblikket. Det er, som om man kan mærke både kolde og varme strømninger, selv om debatten i dag vel er forløbet således, at der tilsyneladende er nogenlunde roligt vand på overfladen. Jeg mindes ikke i de år, jeg har gået på Christiansborg, at have mærket en

stemning, der er så ladet med elektricitet; man kan ligesom mærke hist og her, at det næsten er giftdampe, der slår én i møde. Det er vel et resultat af, at en blokpolitik er ved at tone frem.

Man kommer ikke uden om, at blokpolitikken har gjort mange skridt fremad ved det snævre samarbejde mellem socialdemokratiet og SF. Og man kommer vel heller ikke uden om, at hr. Poul Hartling i sin tale i dag, hvor han gik ind for, at man på længere sigt skulle have et meget snævert samarbejde mellem folketingets liberale partier, luge ud og rydde op, så det kunne blive tilfældet, derved prøvede at lægge op til at skabe en modblok, en blok, der skulle stilles op imod socialdemokratiets og SFs blok. Jeg ved ikke, om det vil lykkes det radikale venstre på længere sigt at undgå at blive indrulleret i en blok med modsat fortegn af regeringsblokken — jeg håber det. Men hvis det skulle lykkes at få stablet en modblok på benene over for regeringsblokken — det har man vel lov til at kalde den — vil der ske stor skade for det praktiske lovgivningsarbejde og for det politiske arbejde her i landet.

Det er jo det praktiske, det nøgterne og velovervejede reformarbejde, der altid må være i centrum. Men hvis man gennem blokpolitik skærper klassemodsatninger — og det vil man gøre — hvis man gennem blokpolitikken haler de gamle socialistiske teorier og de gamle liberale teorier frem og giver dem et ekstra tilskud af talekraft, jeg havde nær sagt, debatkraft, selv om disse teorier ikke har bud til vor komplicerede virkelighed, således som den ser ud i nutidens samfund, og hvis man derigennem opnår en situation, hvor et flertal, et lille flertal, en gang imellem sætter sig på et stort mindretal — og det vil man jo komme til — og hvis man også skiftevis vil få blokke, der vil se det som deres opgave at bekæmpe hinanden — og det vil man jo komme til — så vil alle disse ting komme til at tage kræfterne. Klassekamp, kamp mellem gamle ideologier, ideologier, der er forældede i forhold til vor virkelighed, kamp mellem blokke — alt det vil uundgåeligt føre til, at det praktiske arbejde vil blive trængt i baggrunden.

Derfor anser vi det for meget vigtigt, at centrumstanken holdes i live i dansk politik, at

[Niels Westerby.]

vi får et centrumsinspireret lovgivningsarbejde og på længere sigt arbejder for en centrumsinspireret regeringsdannelse, alt befriet for klassepolitiske målsætninger, for gamle ideologier; for trangen til, at den ene blok skal sætte sig på den anden eller den anden senere på den første. Derved undgår vi den skadelige pendulpolitik, som man har haft i England, og som er kommet til udtryk i, at man først socialiserer stålindustrien, derefter afsocialiserer den og så socialiserer den igen. Store dele af britisk erhvervsliv og industri har lidt ubodelig skade herved. Vi skulle gerne være klogere end englænderne på dette punkt og derfor gå ind i det aktive, praktiske reformarbejde og ikke slæbe alt det gamle arvegods, som har ligget der, men som har været skudt i baggrunden i nogle år, frem gennem den blokpolitik, der nu toner frem.

Derfor har vi i liberalt centrum sat os som mål at blive det aktive centrum, som kan være det alternativ, der står fast og urokkeligt over for den blokpolitik, som vi ser så stor fare i, fordi den vil komme til at forhindre det praktiske reformarbejde i det høje ting.

Rosing: Den del af åbningstalen og den skriftlige redegørelse, der vedrører Grønland, er traditionen tro meget kortfattet, men opfattes som et klart tilsagn om, at regeringen fortsat agter at medvirke til at løse løbende og aktuelle opgaver i vor udvikling. Et sådant tilsagn om samarbejde har vi i høj grad behovet og kan ikke undvære mange år fremover.

Det må jo desværre erkendes, at Grønlands erhvervsøkonomiske situation ikke tegner sig godt for tiden, og den vil jeg lige berøre i de få følgende minutter.

Vort bærende erhverv, fiskeriet, har i visse perioder, eller gang på gang, vanskeligheder med at få en tilstrækkelig råvarermængde til bearbejdning og kan — som jeg ved tidligere lejligheder har nævnt — trues af klimatiske forhold, hvad år det skal være. Meget mørke videnskabelige vurderinger af det grønlandske fiskeri-erhvervs muligheder i den kommende tid peger på, at vi kan vente en koldere periode i den kommende tid. Hvis disse vurderinger holder stik, vil man i lighed med den sted-

fundne fåreavlskatastrofe også inden for overskuelig tid kunne tale om katastrofe for fiskeriet i de grønlandske farvande. Grønland ligger jo på eksistensmulighedernes grænse mod nord og er således meget følsom over for klimatiske svingninger. Trods vor optimisme kan vi således ikke udelukke, at det værste kan ske for fiskeriet.

Som jeg under tillægsbevillingslovdebatten i forsommeren foreløbig har redegjort for, blev den grønlandske fåreavl ramt af en alvorlig katastrofe i vinteren 1966-67, hvor uafbrudt snefald, snestorm og kulde fra november til maj tog 64,5 pct. af bestanden af får og væddere. Efter opgørelsen den 31. december sidste år udgjorde bestanden 47.300, og efter den sidste opgørelse, den 30. juni 1967, var bestanden reduceret til 16.700 dyr.

Der er 175 fåreavlerfamilier. Mange af dem har nu kun fra 6, 10 op til 20 pct. tilbage af deres besætning, de heldigste op imod 50 pct. Som enhver kan regne ud, har denne katastrofe pludselig ændret levevilkårene til det værste for de mange familier, hvis eksistens hviler på fåreavlens alene. Det er derfor en nødvendighed, at man både fra landsrådets og bevilgende myndigheders side gør en hurtig og ekstraordinær indsats og foretager nødvendige foranstaltninger for det første for at give de katastroferamte tålelige levevilkår og en lettelse i deres låneforpligtelser, som de i år og i de følgende ikke kan klare, og for det andet for at give mulighed for, at fåreavlens fortsat kan bestå som et erhverv.

Ved forårstid blev der nedsat et katastrofeudvalg, som dels skulle undersøge katastrofens omfang, dels komme med forslag om, hvordan og hvorledes hjælpeaktionen skulle ordnes, samt hvilke langsigtede planer om nødvendige foranstaltninger vedrørende fåreavlens fremtid der kan fastlægges. Udvalget afgav i juli måned en betænkning til landsrådet, som under indeværende samling har drøftet og taget stilling til problemerne.

Under åbningsdebatten i 1965 — folketingets forhandlinger sp. 224 og 225 — har jeg redegjort for mine synspunkter om effektivisering af den statslige indsats for fåreavlens og bl. a. berørt spørgsmålene om større indsats i landvindingsarbejdet for dyrkningsarealer, intensivning af uddan-

[Rosing.]

nelsen af fåreavlerelever og indførelse af en effektiv konsulentvirksomhed samt udvidelse af låneordningen m. v., således at fåreavlens fremtid kunne sikres.

Jeg tror, jeg kan sige, at den stedfundne katastrofe har givet mig ret i mine synspunkter, men det må desværre samtidig erkendes, at de kompetente udvalg, bestyrelsen for de samarbejdende fåreavlerforeninger og det jordbrugsfaglige udvalg, ikke alvorligt har taget disse problemer op. Alt er indtil nu gået efter ganske forældede vedtægter fra 1939.

Til belysning af tanken om ønskeligheden af en effektiv konsulenttjeneste i fåreavlen kan jeg blot nævne et enkelt eksempel, nemlig at fåreavlerne i de senere år har dyrket og stadig dyrker næsten udelukkende kornsorter som havre og rug, der har meget ringe foderværdi, det er bl. a. en af årsagerne til katastrofen. Dette ville fåreavlerne have vidst for længst, hvis der overhovedet fandtes en rejsende og vejledende konsulent. En sådan kan i dag og i den kommende tid ikke længere undværes.

Uden at komme nærmere ind på andre enkeltheder vil jeg blot som tidligere henvende mig til regeringen og folketinget om at tage sagen alvorligt op, når landsrådets indstilling om visse foranstaltninger og økonomisk hjælp til sin tid foreligger.

Også Grønlands traditionelle erhverv, sælfangsten, som drives i de distrikter, hvor andre indtjeningsmuligheder er såre minimale, og som i de seneste år har nydt godt af en opgangsperiode, møder nu — sikkert også i den kommende tid — vanskelige vilkår. Afsætningen af sælskind, som har været en livsvigtig eksportvare, har nu mødt vanskeligheder i form af en agitation mod jagtmetoder på sælunger i ismarkerne ved Newfoundland og Canadas kyster, som overhovedet ikke kendes i det grønlandske fangsterhverv. Denne aktion rammer ved sit sigte ikke sit egentlige mål. Tværtimod kommer den til at angribe den traditionelle og fagligt uangribelige, for grønlænderne livsnødvendige jagt, som i mange generationers liv har været og stadig er det eneste eksistensgrundlag i fangstrikterne. Den omhandlede agitation bevirkede, at omsætningen på skindauktionen i år gik ned med 13-50 pct., altså halv-

delen af, hvad man ellers normalt får hjem på en sælskindsauktion af tilsvarende omfang. Hvis denne tilstand fortsætter, vil der opstå en meget alvorlig situation for mange fangerfamilier.

Formanden: Må jeg anmode om, at der er ro i salen!

Rosing: Det var en dystre redegørelse for Grønlands erhvervsmæssige situation, for stillingen i de grønlandske erhverv, hvis udbygning statsministeren i sin åbningstale nævnte som en af de aktuelle opgaver, mens han tillige gav udtryk for, at arbejdet for at forbedre den grønlandske befolknings levestandard skulle fortsættes.

I relation til, hvad regeringen har gjort for vor udvikling i den forløbne tid, er jeg slet ikke i tvivl om, at der ligger realiteter bag hans ord, men hvordan vil man ud over de allerede planlagte kommende investeringer hjælpe erhvervslivet, således at der skabes bedre og stabile indtjeningsmuligheder, så levestandard kan hæves, navnlig i de tilfælde, hvor de eksisterende erhverv fortsat svigter?

Jeg tror, at man i den kommende tid må bestræbe sig for at etablere utraditionelle virksomheder og produktioner — eventuelt tilsluttet de eksisterende rejefabrikker i Diskobugten, som indstilles i vinterhalvåret — f. eks. på de steder, der ligger uden for åbenvandsbæltet. Der bør kunne ned sættes et hurtigt arbejdende ekspertudvalg, der kan vurdere eventuelle muligheder for etablering af sådanne. Her er det mere end et spørgsmål om egnsudviklingsproblemer, her gælder det eksistensen, når de bestående erhverv svigter. Uden en ekstra indsats og skabelsen af andre indtjenings- og arbejds muligheder kan vi nemlig ikke vente, at levestandard bliver hævet betydeligt.

Dertil kommer, at vi i Grønlandspolitikken må fremme og støtte ethvert initiativ til udvidelse af turismen i Grønland. Der er jo slet ikke tvivl om, at den grønlandske natur i sig selv er en enestående turistattraktion. Der ventes kun på overvindelse af trafikale og indkvarteringsvanskeligheder. Her er der muligheder for at hente fremmed valuta og for en god indtjening for den grønlandske husflid.

Til slut vil jeg sige, at jeg finder den grøn-

[Rosing.]

landske erhvervspolitiske målsætning rigtig, men det må samtidig siges, at alt for stor ensidighed af erhvervslivet og afhængigheden af gunstige klimatiske forhold meget nemt kan medføre fare for større eller mindre katastrofer, hvorfor vi i god tid må arbejde på at skabe andre virksomheder og produktioner for at sikre beskæftigelsen og for at hæve levedoden.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen.

I skrivelse af 2. d. m. anmoder fiskeriministeren om, at der må blive foretaget valg af 2 medlemmer med stedfortrædere til det i § 1 i lov nr. 168 af 12. maj 1965 omhandlede ålgårdsovernevæn for et tidsrum af 5 år fra 1. januar 1968.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, fredag den 6. oktober, kl. 10 med følgende dagsorden:

- 1) *Fortsættelse af forhandling om statsministerens redegørelse ved folketingsårets åbning.*
- 2) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående et endnu ikke fremsat forslag til lov om centre for højere uddannelser.*

Mødet hævet kl. 15³⁵.

4. møde.

Fredag den 6. oktober kl. 10.

Den første sag på dagsordenen var:

Fortsættelse af forhandling om statsministerens redegørelse ved folketingsårets åbning.

(Foregående forhandling findes i tidenden sp. 112 ff.).

Forhandlingen genoptoges.

Statsministeren (*J. O. Krag*): Jeg vil gerne takke de ærede ordførere for deres indlæg i går som svar på åbningstalen. Indlæggene havde både farve og polemisk indhold — som jeg glæder mig til at svare på; men de var samtidig saglige, og det må anses for en stor fordel i enhver politisk debat, specielt i den debat, der skal angive tonen og målene for et nyt arbejdsår.

De tilbud om bredt politisk samarbejde, som regeringen har fremsat, blev ikke afvist. Det har glædet mig, og jeg skal gøre et par bemærkninger herom.

Jeg forstod, at ikke alle partier tager imod regeringens opfordring til åbent samarbejde med samme temperatur af begejstring. Alligevel tror jeg på samarbejdet og vil gøre forsøget med fuld styrke. Som allerede nævnt vil jeg om kort tid indkalde til møde med formændene for samtlige folketingets partier for at drøfte den bedste fremgangsmåde for samarbejdet specielt om jordlovene. Men det er klart, at samarbejde om andre ting også kan drøftes.

Det var med stor interesse, jeg lyttede til hr. Hilmar Baunsgaards erklæring om, at det ikke vil lykkes at få det radikale venstre ind i en tofrontsdannelse i dansk politik. Jeg opfatter det som en alvorlig erklæring på hele det radikale venstres vegne, som en erklæring om, at det radikale parti ikke vil indrangeres sammen med venstre og konservative i en blok rettet mod socialdemokratiet. Det må også betyde, at det radikale venstre ikke vil afvise samarbejde med regeringen, hvor det fornødne grundlag herfor kan findes ved forhandling. Dette er vigtigt, og jeg tror, det er godt, det blev sagt af hr. Hilmar Baunsgaard.

Hertil skal føjes to ting. Regeringen vil naturligvis ikke indskrænke samarbejdsmulighederne til SF og de radikale. Også liberalt centrum, konservative og venstre er velkomne. Det afgørende er, hvilket sagligt grundlag der kan findes. Det skal de kommende forhandlinger vise.